Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 295 (9976) | 1975 чылдың декабрь 17, среда | 1925 чылда үндезилеттинген | Өртээ 4 көп.

Бистиң чуртувус коммунистиг тургузуушкуннуң бүгү-ле угланыышкынна-рынга бурунгаарлаан дээрзин тоску беш чылдың түннелдери көргүзүп турар. Ниитилелдиң бүдүрүкчү күштери бедик темпилер-биле хөгжээн. Чурттуң эртем-техниктиг күчүзү дыка өскен. Бүдүрүкчү күштерниң өзүлдези-биле кады социалистиг бүдүрүлге харылзаалары сайзыраңгайжаан, бүдүрүлгениң ниитижиттингениниң деннели бедээн. Бүгү улустуң өнчүзүнүң экономиктиг болгаш социал ролю күштелген, ооң-биле колхоз-кооператив өнчүзү улам ыңай чоокшулашкан. Коммунистиг тургузуушкуннуң кол күжү болур ажылчын аңгының саны көвүдээн, ооң ролю өскен. Колхозчу тараачыннар бодунуң социал-экономиктиг байдалының талазы-биле ажылчын аңгыныына чоокшулап турар.

Коммунистиг партияның үр хуусаалыг социал-экономиктиг политиказынга дүүштүр чаа, улам-на улуг сорулгаларны шиитпирлээринге эргежок чугула байдалдар тургустунган.

(«1976—1980 чылдарда ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң кол угланыышкыннары» деп XXV съездиге СЭКП ТК-ның төлевилелинден).

КОММУНИЗМ ТУРГУЗУУШКУНУНУҢ ЧАА ЧУГУЛА ҮЕ-ЧАДАЗЫ

Бистиң партиявыс болгаш улузувус XXV съездини бүзүлбас чаңгыс эптиг уткуп турар. Ол төөгүлүг улуг болуушкунга белеткел чаа чугула үеже киргеи. СЭКП Төп Комитединиң Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының XXV съездизинге «1976—1980 чылдарда ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң кол угланыышкыннары» деп төлевилелдиң дугайында доктаалын болгаш төлевилелдиң бодун солуннарга парлаан. Ону партия организацияларының, ажылчы чоннарның хуралдарынга болгаш парлалгага чүүаалажып көөр кылдыр ТК доктааткан.

Ол эртем талазы-биле ханы, бүгү талазы-биле ажылдап кылган болгаш үндезиннг документ улуг ужур-дузалыг бооп турар. Ол партияның ленинчи чиңгине шугумун, ооң амгы үе-чадага таарышкан экономиктиг политиказының принципиалдыг айтыышкыннарын демдеглевишаан, чурттуң моон-даа соңгаар улустуң үндезин амыдыралчы эрге-ажыктарынга бүрүнү-биле дүгжүп турар буруңгаар хөгжүлдезиниң боттуг калбак программазын айтып турар. Бүдүрүкчү күштерни хөгжүдериниң чедип алган деңнелин болгаш бистиң социалистиг ниитиделивистиң өйү келген негелделерин марксисчи-ленинчи ёзу-биле аналиэтээринге үндезилээш, ол чоокку беш чылда перспективаларны айтып турар.

«Боттарывыстың бүгү күжүвүстү берип турарывыс, ону чедип алыр дээш бистиң партиявыстың демисежип турары өндүр-улуг сорулгаларының оруунга чаа-чаа чугула түүлдерин ам болур съезд айтыын бүзүрелдин-биле чугаалап болур»— деп, СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары эш Л. И. Брежнев найысылалдың Бауман соңгулда округунуң ажылчы чоннарының мурнунга чугаалаан. 1976—1980 чылдарда улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң кол угланыышкыннарының төлевилелинде ол сорулгаларны тодаргайы-биле айыткан.

Партияның үр хуусаалыг социал-экономиктиг политиказын ёзугаар чаа, улам улуг сорулгаларны шиитпирлээринге эргежок чугула таарымчалыг байдалдар бистиң Төрээн чуртувустуң коммунистиг тургузуушкунуңу бүгү угланыышкыннарынга бурунгаарлааны тоску беш чылда тургустунган. Совет улус СЭКП-ниң XXIV съездизиниң шиитпирин боттандырыышаан, ленинчи партияның удуртулгазы-биле чорааш, чурттуң экономиктиг күчү-шыдалының дыка өзерин, ниитилел бүдүрүлгезиниң бедирин чедип алган. Ажылчы чоннарның амыдыралчы деңнелин улам бедидериниң улам өзерин хандырган. Бүдүрүкчү күштерниң өзери-биле чергелештир социалистиг бүдүрүлге харылзаалары болгаш ниитилелдиң социал тургузуу улам сайзыраңгайжаан. Ооң идей-политиктиг чаңгыс эви, бистиң хөй националдарлыг Ада-чуртувустуң улустарының бузүлбас кады ажылдажылгазы улам быжыккан. Даштыкы политиказа, партияның XXIV съездизиниң ажылдап кылганы тайбың программазын боттандырарынга чедип алган улуг чедиишкиннериниң түңнелинде Совет Эвилелиниң бүгү делегейге туружу, ооң аксы-дүңмэ социалистиг чурттар-биле кады ажылдажылгазы быжыккан. Ооң түңнелинде ССРЭ-де тургустунган буруңгаар хөгжүлделиг социалистиг ниитилел бодунуң өндүр-улуг аргаларын болгаш дртык күштүүн база катап көргүскен.

Коммунистиг партия 1976—1980 чылдарда улус ажыл-агыйының хөгжүлдезиниң кол угланыышкыннарын тодаларда улус массаларының чедип алган чедиишкиннеринге болгаш улам өзүп турар тывынгыр идепкейинге даянып турар. Коммунизмниң материал-техниктиг баазазын тургузарынга, ниитилел харылзааларын сайзыраңгайжыдып, чаа кижини хевирлеп тургузарынга болгаш амыдыралдың социалистиг өвур-хевирин тургузарынга онгу беш чыл чаа чугула үе-чада болурун СЭКП ТК-ның төлевилелинде айтын турар. Ол болза чурттуң ниитилел бүдүрүлгезиниң ажыктыг чоруун бедидериниң национал байлакшылды улгаттырарынга, чурттуң экономиктиг күчү-шыдалын болгаш камгаланыр аргазын быжыглаларынга улус ажыл-агыйының болдунар аргаларын улам долузу-биле ажыглаарының үези болур. «Онгу беш чылдың кол сорулгазы болза, ниитилел бүдүрүлгезиниң шапкын болгаш пропорционалдыг хөгжүлдезинге, ооң ажыктыг чоруун бедидеринге, эртем-техниктиг дешилгени дүргедедиринге, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн өстүрериннге, улус ажыл-агыйының бүгү звеноларынга ажылдың шынарын бүгү талалыг экижидеринге үндезилээш, улустуң материалдыг деңнелин көдүреринге коммунистиг партияның угланыышкының чайгылыш чок боттандырары болур»— деп, СЭКП ТК-ның партияның XXV съездизинге уткуштур төлевилелинде айтын турар.

Ону барымдаалааш, партияның эргежок чугула деп санап турар түүлдери болза: ниитилел бүдүрүлгезиниң тургузуунуң быжыг өзүлдезин болгаш сайзыралын хандырар; улустуң чаагай чоруун улам көдүреринниң талазы-биле хемчеглериниң системазын боттандырар; ниитилел бүдүрүлгезиниң ажыктыг чоруунуң болгаш интенсификастаашкының бүгү хемчег-биле өзерин хандырар, улус ажыл-агыйынга камналганың корум-чурумун күштелдирер; эртем-техниктиг дешилгениң темпизин шапкынчыдар; улус ажыл-агыйын углап-башкарарын сайзыраңгайжыдар; долгандыр турар бойдус түүлдерин камгалаар, бүдүрүлге курлавырларын рационалдыг ажыглаар болгаш катап тургузар талазы-биле хемчеглерни боттандырып чорудар; социалистиг чурттар-биле бүгү талалыг кады ажылдажылганы чайгылыш чокка ханыладыр; социализмниң делегей системазын быжыглаарынга идиг кылыр.

СЭКП Төп Комитединиң ол документизинде бо сорулталарны чедип алырының боттуг оруктарын айыткан. Ол чурттуң экономиказының адырларының болгаш эвилел республикаларның ажыл-агыйының хөгжүлдезиниң угланыышкыннарын база сорулгаларын, ажылчы чоннарның амыдыралын улам экижидерин, бүдүрүкчү күштерни хуваарын, Совет Эвилелиниң даштыкы экономиктиг харылзааларын халбартырын көрүп турар.

Айыткан сорулгаларны чедиишкиннг чедип алыры хамыктың мурнунда күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнден хамааржыр. Ынчангаш бүдүрүлгениң хөгжүүрүнүп болгаш улустуң амыдыралының чадгай чоруун улгаттырарының шиитпирдиг түүлү—күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн улгаттырарынче партия оны-за кичээнгейни салып турар. Национал доход 85—90 хуузун күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүн немелде өзүлдезинден алган турар. Ол үлетпүрге 30—34 хуу, көдээ ажыл-агыйга—27—30 хуу, тудугга—29—32 хуу, демир-орук транспортунга — 18—20 хуу улгаткан турар ужурлуг.

Шынар көргүзүглерин экижидеринге үндезилээш, бистиң бүгү экономикавысты улам экижидерин планнап турар. Ооң эң кол күжү—социалистиг индустрияның үндезин сорулгазы—улус ажыл-агыйының болгаш чоннуң бедик шынарлыг продукцияга негелдезин улам долдур хандырары, бүдүрүлгениң бүгү адырларының техниктиг чаартылгазын болгаш интенсификациязын хандырары бооп турар. Бөш чыл дургузунда үлетпүр продукциязын бүдүрүп үндүрери 35—39 хуу, ооң иштинде бүдүрүлгениң чепсек-хереклелери 38—42 хуу, хереглел түүлдери 30—32 хуу өзер. Бүдүрүлгениң кол фондулары 1,4 катап улгадыр болгаш оларның кол кезээ болур машиналарның болгаш дериг-хереклелериниң үүү дыка улгадыр. Өзүлдениң хемчээлиниң дугайында дараазында саннар тодаргайы-биле чугаалап турар: 1980 чылда электри энергиязы бүдүрери 1.340—1.380 миллиард киловатт-шак, газ холумаа-биле кады нефть тывыжын 620—640 миллион тонна болгаш хөмүр-дашты 790—810 миллион тонна, кан эзилдирерин 160—170 миллион тонна, пөс-таавы кылырын 12,5—13,1 миллиард дөрбелчин метр болгаш трикотаж-аргыглыг кылыгларны 1.800—1.900 миллион кезек чедирер.

Үлетпүрүнүң, ооң одалга-энергетиктиг балансызының структуразын болбаазыраңгайжыдарын, техниктиг дешилгени эң-не улуг чергези-биле тодаргайлап турар адырларның — машина тудуунуң, химия болгаш нефтехимия индустриязының, электроэнергетиканың үлүг-хуузун бедидерин чугула ужурдузалыг деп көрүп турар. Машиналарның, дериишкиннерниң болгаш приборларның дешилгелиг, камналгалыг хевирлерин бүдүрерин калбартырын, продукцияны дохтаамал чаажыдарын, ооң техниктиг деңнелин болгаш шынарын көдүрерин, кылыгларның ажыглал болгаш хереглел бот-шынарларын экижидерин баш удур көргеп. Бүдүрүлгенн концентрастаарын үргүлчүлээр, ооң специализациязын күштелдирер, дешилгелиг технологтуг чорудулгаларны, күш-ажылды база бүдүрүлгени организастаарының мурнакчы арга-методтарын калбаа-биле шиңгээдип алыр, технологтуг сагылга-чурумну сагыырынга негелдеп күштелдирер ужурлуг.

Коммунизмниң материал-техниктиг баазазын тургузарында чаа үе-чада индустрияның интенсивтиг хөгжүлдезин көдээ ажыл-агыйның үзүктелиишкин чок көдүрүлүшкүнү-биле органиктиг дүүштүрерин көрүп турар. Келир беш чылда ол чугула адырга кол чүве болаа — бүдүрүлгениң улам ыңайгы өзүлдезин болгаш турум болур чоруун хандырары, чоннуң аъш-чем продуктуларынга болгаш үлетпүрүнүң чиг-этке хереглелдерин улам долу хандырар көдээ ажыл-агый продукциязынга эргежок чугула күрүне курлавырларын тургузар сорулгалар-биле чер база мал ажылының ажыктыын бүгү хемчег-биле бедидери. Ол продукцияны бүдүрериниң чылда ортумак хемчээлин 14—17 хуу көвүдерин төлевилээш. Тараның чылда ортумак ниити чыылдазын 215—220 миллион тонна, чиг-хөвени 9 миллион тоннадан эвээш эвес, чигир свёклазын 95—98 миллион тонна, эът бүдүрерин 15—15,6 миллион тонна, суттуг 94—96 миллион тонна, чуурганы 58,61 миллиард кезек чедирер ужурлуг.

Көдээ ажыл-агыйны интенсификастаарының, ооң материал-техниктиг базазын быжыглаарының талазы-биле ап чорудар улуг хемчеглер ындыг бедик көргүзүглерни чедип алырына идигни бээр. Мында чугаа болза хамыктың мурнунда бүдүрүлге чорудулгаларын комплекстиг механизастаарын болгаш автоматизастаарын калбартырының, көдээ ажыл-агыйны химизастаарының база черлерни мелиорастаарының, эртемниң, техниканың чедиишкиннерин болгаш мурнакчы дуржулганы шиңгээдип алырының дугайында болуп турар. Ажыл-агыйлар аразының кооперациязының базазынга көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезин улам ыңай специализастаарынга болгаш концентрастаарынга, аграр-үлетпүр каттыжыышкыннарын болгаш бүдүрүлгелерин тургузарынга, көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезин сайгара тургузарын экижиде-ринге СЭКП ТК-ның төлевилелинде улуг кичээнгейни салган, ынчаарга РСФСР-ниң кара хорзунуг эвес зоназынга ооң хөгжүлдезиниң бедик темпилерин хандырарының эргежок чугулазын онзалап демдеглээш. Көдээ ажыл-агыйга кедергей улуг капитал салыышкынарын — үүс чеден ажыг миллиард рубльди үндүрген турар. Колхозтар болгаш совхозтар 1.900 муң тракторну, 1.350 муң чүк автомобилин, 538 муң тарад комбайнын, өске-даа хөй санныг машиналарны болгаш дериг-хереклелерни, минералдыг чемишчидилгелерни мал чеминиң химиктиг холуксаалаарын, үнүштер камгалаар түүлдерни алыр.

Улустуң эрге-ажыктарын, үлетпүрүнүң, көдээ ажыл-агыйның, бүгү социалистиг экономиканың база чонуун хереглелдерин бүрүн болгаш чогуур үезинде хандырарын барымдаалааш, транспорттуң күчүзүн база ажылының шынарын боттуу-биле бедидерин, а ол ышкаш чурттуң экономиктиг районнарының аразында транспорт харылзааларын экижидерин төлевилеп турар.

Бистиң экономиктиг хөгжүлдевистиң масштабтарын болгаш темпилерин, хөй нуруузунда капитал тудутнуң темпилерин болгаш шынарын, капитал салыышкыннарының ажыктыын тодаргайлап турар. Олар беш чыл дургузунда 24—26 хуу өзер. Ол канчаар-даа ажок улуг хөреңгилерни чөптүг ажыглаары, кол фондуларны улам ыңай калбартырын болгаш шынар талазы-биле болбаазыраңгайжыдарын, ажылдап турар бүдүрүлгелерни чаарты кылырын, чаа бүдүрүлге күүлерин дүрген ажыглаага киирерин база шиңгээдип алырын, тудугнуң хуусааларын боттуу-биле кызырарын болгаш ертек-үнезин чиигедирин хандырары — партияның салып турар сорулгазы ындыг. Ону чедиишкиниг шиитпирлээр төлөөде, капитал салыышкыннарын, материал болгаш күш-ажыл курлавырларын концентрастаары, индустриализациияның деңнелин бедидери, тудуг бүдүрүлгезин планнаарын болгаш организастаарын экижидери эргежок чугула.

Чурттуң бүдүрүкчү күштериниң беш чылга баш удур көрдүген өзүлдези оларны эки сайгара тургузарын негеп турар. Чөөн талакы районнарның экономиктиг күчүзүн улгаттырары болгаш үлетпүр продукцияның ниити-эвилел бүдүрүлгезинге оларның ролюн бедидери улуг ужур-дузалыг деп көрүп турар. Бүгү-ле эвилелдешкен болгаш автономнуг республикаларның, экономиктиг районнарның, автономнуг областарның болгаш национал округтарның экономиказының чаа көдүрүлүүшкүнү хандыртынган турар.

СЭКП ТК-ның төлевилели бойдустуң болгаш ниитилелдиң хоойлу ёзугаар болур түүлдерин шинчилээринге совет эртемниң ролюн улам ыңай бедидерин, коммунизмниң материал-техниктиг баазазын тургузарының, эртем-техниктиг дешилгени дүргедедириниң болгаш бүдүрүлгениң ажыктыын өстүреринин, ажылчы чоннарның чаагай чоруун болгаш культуразын бедидериниң, оларның коммунистиг мировоззрениезин хевирлеп тургузарының ниити хөрээнге эртемниң киирер салыышкының планныг онаалдалар-биле үзүлбес харылзаалыг кылдыр тодаргайлаан. Экономиканың, культураның болгаш эртемниң бодунуң чедиишкининг хөгжүлдези шиитпирлээринден эң-не улуг чергези-биле хамааржыр эртемденнериң кичээнгейни ук төлевилел мөөнеп турар.

Партияның келир үеге төлевилээн бүгү түүлдери, ооң бөгүн кылып турар түүлдери ышкаш, совет кижилериниң чаагай чоруу болгаш аас-кежин дээш кылдынып турар. Экономиканың өзүлдезиниң база бүдүрүлгенин ажыктыын бедидериниң баазынга онгу беш чылда ажылчы чоннарның өзүп турар материалдыг болгаш угаан-бодаа хереглелдерин улам долузу-биле хандырарын чедип алган турар ужурлуг. Херек кырында боттуг орулгалар чоннуң кижи санынга онааштыр 20—22 хуу улгадыр. Ажылчыннарның болгаш албан-хаакчыларның ортумак ажыл төлевири 16—18 хуу өзер болгаш беш чылдың төнчүүнде айда 170 рубльден эвээш эвес болган турар, колхозтарның хөй-ниити ажыл-агыйындан колхозчуларның алыр орулгалары ортумаа-биле 24—27 хуу көдүрлүр. Ооң-биле чергелештир чурттакчы чон хереглелдиң ниитилел фондуларындан төлелгелерни болгаш чингелдерни 28—30 хуу хөйну алыр. Улустуң амыдыралын экижидериниң эң чугула угланыышкыннарының бирээзи—чурттаалга тудуун улуг масштабтарга боттандырары болгаш чурттаалга черелериниң шынарын бедидери.

Совет кижилериниң күш-ажылынга болгаш дыштанылгазынга эң-не таарымчалыг байдалдарны тургузарынче оларның эртем-билигли база культура-техниктиг деңнелин өстүреринче, кадының камгалаарынче, урутларын кижизидериниче, янзы-бүрү социал бөлүктернин, хоорайның база көдээниң чурттакчыларының чаагай амыдыралының болгаш культуразының деңнелин хажык чок чоокшулаштырарынче угланган хемчеглер партияның социал программазында улуг черни эзлеп турар. Улус өөредилгезиниң системазы улам ыңай хөгжүүр. 7 миллиондан эвээш эвес өөреникчи олуттуг ниити өөредилгениң чаа школаларын тудар, чижек-биле 11 миллион мергежилдиг ажылчыннарны белеткээр профессионал-техниктиг училищелериниң четкизин калбартыр; дээди болгаш ортумак тускай өөредилге черлерин тос чартык миллион ажыг специалистерин белеткеп үндүрер. Ажылчы чоннарның идей-политиктиг, ажычаң болгаш эстетиктиг кижизидилгезинге, оларның угаан-бодаал хереглелдерниң хевираеттинеринге социалистиг культураның болгаш уран үүүдүн ролюн улам ыңай бедидери-биле хөй үүүдерни кылыр ужурлуг.

Беш чыл планында бистиң партиявыстың төлевилээни чурттуң экономиктиг күчүзүнүң өзүлдези Совет Эвилелиниң делегей ареназынга ролюн болгаш ат-алдарын улам-на бедидер көдүрер. Ол чорук даштыкы күрүнелер-биле ажыл-агый болгаш эртем-техниктиг харылзааларны бүгү талалыг хөгжүдеринге идиглиг болур. Социалистиг чурттар-биле кады ажылдажылганы калбартырының база ханыладырына, социалистиг экономика интеграциязының комплекстиг программазында болгаш ЭДЧ-ниң кежигүнери чурттарның хөй талалыг интеграция хемчеглериниң дугуруштунган планында хемчеглерни күүседиринге партия онза кичээнгейни салып турар.

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының XXV съездизинге СЭКП ТК-ның «1976—1980 чылдарда ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң кол угланыышкыннары» деп төлевилели чурттуң мурнунга чаа горизонтуларны, сорук кириикчи перспективаларны дажыдып турар. Төлевилелди партия организацияларына, ажылчы чоннарның хуралдарына болгаш парлалгага чугаалажып көөрү бүгү-ниити патриоттуг сорук кириишкиниң байдалынга эгелеп турар. Ол чугаалажып көөр чорук массаларның политиктиг болгаш күш-ажылчы идепкейниң чаа көдүрлүүшкүнүн болдурары чигзиниг чок.

Чаа кедергей улуг сорулгаларны амыдыралга боттандырар чорук боттарындан улуг чогаадыкчы күжениишкиннерни, карак кызыл тургузукчу күш-ажылды негеп турар дээрзин совет кижилер өкизи-биле билип турар. Күш-ажылга бедик көргүзүглерни чедип алыр, улус ажыл-агый планнарын күүседир дээш бүгү улустуң социалистиг чарыжын улам-на калбартырынче, бистиң Төрээн чуртувустуң улам ыңай чечеткелиишкини база улустуң чаагай чоруунуң өзүлдези дээш онгу беш чылды үре-түүнелдиг чоруктуң беш чылы, шынарыың беш чылы болдурары-биле бүгү-ле түүлдерни кылырынче партия кыйгырып турар. Ол—бүгүдениң болгаш кижи бүрүзүнүң алдараг хөрээ.

Совет улус тоску беш чылдың эвлчээн чедиишкиниг дооспушаан, СЭКП-ниң XXV съездизи төлептиг уткуурунче чүткүп турар. СЭКП ТК-ның декабрь (1975 ч.) Пленумунуң болгаш ССРЭ-ниң Дээди Совединиң сессиязының шиитпирлерин-биле чепсегленген ажылчы чоннар чаа үүле-херектерин бүдүрериниг, онгу беш чылдың баштайгы чылының опаалдаларын чедир болгаш ажыр күүседиринге бүрүн тура-соруктуг.

Партия бистиң шын орук-биле, ленинчи угланыышкын-биле хажык чок баштап чорун орар. Ынчаарга бурунгаар базым кылган санында-ла бистиң социалистиг ниитилеливистиң ишчилериниң хөй миллионнуг ог-бүлезиниң чогаадыкчы күчүзү, Коммунистиг партияны, ооң ленинчи Төп Комитедин долгандыр оларның сырый каттыжыышкыны улам-на быжыгып база өзүп турар.

Ленинниң партиязының удуртулгазы-биле — коммунизмниң тургузуушкунунга чаа-чаа тиилелгелерже!

(Декабрь 15-те «ПРАВДАДАН»).

ПАРТИЯНЫҢ ПЛАНЫ— ЧОННУҢ ПЛАНЫ

Кызылдың көдээ ажыл-агый техникумунуң сургуулдары «1976—1980 чылдарда ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң кол угланыышкыннарынын» дугайында партияның XXV съездизинге СЭКП ТК-ның төлевилелин улуг сонуургал-биле таныжып эгелээн.

ЧУРУКТА: бөлүк сургуулдарның СЭКП ТК-ның төлевилели-биле таныжып турары.

Г. СИРОТИННИҢ фотозу.

ИЗИГ ДЕТКИИШКИН

«1976—1980 чылдарда ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң кол угланыышкыннарының» дугайында XXV съездиге СЭКП Төп Комитединиң төлевилели-биле таныжылга хуралында Кызылдың № 2 АТБ-зиниң коллективи чыглыр келген. Автотранспорт бүдүрүлгезинде партия эге организациязының секретары Валентина Николаевна Комарова хуралды ажыткаш, чаа онгу беш чылда ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң кол угланыышкыннарының дугайында XXV съездиге СЭКП ТК-ның төлевилелиниң дугайында чүве чугаалаары-биле ук бүдүрүлгениң директору Федор Егорович Путинцевке сөс берген.

Төлевилелдиң транспорт болгаш харылзаа талазы-биле кезээнде айыттынган сорулгаларны ол делегеңгейн-биле сайгаргаш, ону боттандырарының арга-курлавырларының дугайында чугаалааш, бүдүрүлгениң тоску беш чылда канчаар ажылдаанына доктааган. АТБ-ниң чолаачылары тонна болгаш тонна-километр талазы-биле тоску беш чылдың планын октябрьның төнчүүнде-ле бүрүнү-биле күүседкен болгаш ол көргүзүглер талазы-биле ам 1976 чылдың үлүүнге киириштир ажылдай турар.

Бүдүрүлгениң ажыл-ишчилери доозукчу чылдың 11 айларында чүк өөртүрүн 104,7 хуу, тонна-километр талазы-биле планын 103,4 хуу күүседкен. Бүгү көргүзүглер талазы-биле 1975 чылдың планын декабрьның 26-да күүседириниг бүгү аргалары бар болуп турар.

СЭКП-ниң XXV съездизинге куш-ажылчы чедиишкиннерлиг ужуражыр сорулга-биле АТБ-ниң чолаачылары бедиткен социалистиг хүлээлгени алган. Съездиниг ажыттынар хүнүнге чедир 2 муң тонна чүкту пландан ажыр өөртүр, кыварчаар материалдарны камнап алыр деп чолаачылар боттарының ниити хуралынга дугурушкан. АТБ-де 100 хире чолаачы үеин мурнап, амгы үеде 10-гу беш чылдың үлүүнге киириштир ажылдан турар деп директор демдеглээн.

Бүдүрүлгениң мурнакчы чолаачызы Вадим Кузьмич Засес алгаш, совет кижи дугайында партияның ада сагыыр салыышкынына харыысы болза, эки ажылдаары, бистиң мурнувуста сорулгаларны ынан-ла күүседири болур дээн. Ынчангаш мен хуумда бодум моон соңгаар ооң-даа хызыр ажылдаарын хүлээнип, партияның эзлчегинг съездизинин ажыттынарынга чедир 10 тонна чүкту пландан ажыр өөртүр мен деп ол чугаазын төндүрген.

Коммунистиг күш-ажылдың шалыпчызы, бүдүрүлгеде комсомолчу-аныяктар бригадазының бригадири Виктор Анатольевич Шабалиниң чугаазы кижи бүгүдезиниң сеткил-сагыжынга дүгжүп турган.

— Ажыл-ишчи кижиниң амыдырал-чуртталгазын улам чаагайжыдарының дугайында партияның үндүрген төлевилели бистиң хей-аът кирири, өөртүп турар-дыр. Бистиң бригадавыстың чолаачылары тоску беш чылдың планын шагда-ла ажыр күүседкен, амгы үеде 1976 чылдың март айының үлүүнге киириштир ужыдаан турар. СЭКП-ниң XXV съездизинин ажыттынар хүнүнге чедир бистиң бригадавыс пландан ажыр хей тонна чүкту өөртүр сорулганы боттарының мурнунда салган ажылдан турар—деп, ол чугаалаан.

ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң кол угланыышкыннарының дугайында XXV съездиге СЭКП ТК-ның төлевилелин Кызылдың № 2 АТБ-зиниң ажыл-ишчилери бир үн-биле деткен, үүүлдүр зүүгеннер.

В. ЧАДАМБА.

УЛУГ СОНУУРГАЛ

Эрткен дыштаныр хүнде чаа почта келген. Чагыткан солуннарывысты алгаш, улуг оорушку-биле помчудувус. Ында «1976—1980 чылдарда ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң кол угланыышкыннары» деп XXV съездиге СЭКП ТК-ның төлевилелин парлаан болду. Ылаңгыя мал болгаш чер ажылын улам ыңай хөгжүдериниң база көдээ ишчилериниң амыдырал-чуртталгазын экижидериниң айтырыглары бистиң ферманың саанчыларынга улуг сонуургалды болдурган. Партияның ажылышчы кижилер дугайында сагыш салыышкынынга харыы кылдыр чаңгыс кижи дег, бир дериг ажылдаары бистиң сорулгавыс болур. Бисте Зоя Курастикова, Анна Гусакова, Тамара Копобеевская ышкаш беш чыл планын күүседипкен саанчыларга чоргаарланып турар бис.

Төрээн совхозум —«Көк-Тейге» хей чылдарда ажылдап келдим. Чылдың-на бодумга элгап хүлээлгемни күүседип, өске саанчы оорум-бале бир дөмей, ажыл-агыйның экономиказын быжыглаарынга эвээш эвес үлүүмнү киирдим. Тоску беш чылда бодумга быжыглаан инектеримден 227,8 тонна сүт саап алыр планымны 263,2 тонна кылдыр күүседтим.

Мен бо чылын бир инектенне 2400 кг сүт саап алырын хүлээнген мен. Эрткен он бир айларда бир инектен-не 2264 кг сүттү сагдым. Бо декабрь айда 200 ажыг кг сүттү саап шыдаар мен. Ынчангаш доозукчу чылда алган хүлээлгем күүседтиве бээр. Эвээш-биче-даа бол мээн күш-ажылчы ол үлүүм партияның чаа ада сагыш салыышкынынга харыы, СЭКП-ниң XXV съездизинге хууда белээм болур.

О. БИЧИИ-УРУГ.

саанчы, Күш-ажылдың Кызыл Туту орденниг эдилекчизи.

АК-ДОВУРАК: ийиги ээлчегниң тудуунда

КИЖИ БҮРҮЗҮ КИРЖИР

«Тыва даг-дүгү» комбинаттың ийиги ээлчээнин тудуун доозарынга Ак-Довурак хоорайның ажылчы чоннарын киириштирер дугайында «Тыва даг-дүгү тудуг» парткому докладаал хүлээп алган. Декабрьның 8-тен 20-ге чедир хоорайның организацияларындан хүнүнүн-не 150 ажылчын, албан-хаакчылар айлаа ажылдаар.

«Тыва даг-дүгү тудуг» эргелелиниң начальниги Г. В. Гуниинге, ол ышкаш ында 42 тудуг эргелелиниң начальниги Я. Я. Бабинге тудутга шефтээр кижилериниң күжүн долузу-биле ажыглап, оларны эргежок чугула транспорт, механизмнер, чепсек-хереклелер-биле хандырарын партком дааскан.

* * *

Декабрь 8-те бөдүүн рудадан даг-дүгү арыглаар цехтиң тудугжуларынга дузалап, «Тыва даг-дүгү» комбинаттан 80, № 280 ДЭУ-дан 25 кижи, ХПТУ-3-түң өөреникчилери, тудуг эргелелиниң конторa ажылдакчылары ажылдаан.

Кол механик Юрий Павлович Бычковтуң удуртулгазы-биле № 208 ДЭУ коллективи адакы каатты чылыглаарынга эки ажылдаанар. Даандырган ажылга слесарь Б. Е. Галкин, асфальт-бетон заводунуң оператору Г. Ф. Зырянов, электрокаанакчы В. П. Горошников, тракторист Хомушку Кан-оол, ажылчын И. М. Никитина, орук мастери Сарыглар Чечекмаа болгаш өскелер-даа ак-сеткилдиин болгаш кызымаан көргүскен.

— Бистиң коллектив комбинаттың ийиги ээлчээн хуусаазында дужаарының чугулазын билир. Тывада бо чугула үлетпүр объектизи ажыглалга киргиже чедир тудугжуларга дузалаарынга белен бис—деп, Ю. П. Бычков чугаалаан.

Н. ЧЕМЕЗОВ.

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң депутаттарының кичээнгейинге

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң дөрткү чыыжының ийиги сессиязы 1975 чылдың декабрь 19-та эртенгиниг 10 шакта СЭКП Тыва обкомунуң Политиктиг чыыдыышкын бажыңынга ажыттынар.

* * *

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиг Төлээлекчилер чөвүлелиниг хуралы 1975 чылдың декабрьның 19-та эртенгиниг 9 шак 30 минутада Политиктиг чыыдыышкын бажыңынга болур.

* * *

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиг депутаттарын 1975 чылдың декабрьның 17—18 хүннеринден эгелеп, эртенгиниг 9 шактан кежээкиниг 20 шакка чедир республиканың Министрлер Чөвүлелиниг бажыңында № 27 өрээлге даңзыдап турар, телефон дугаары: 30—52, 46-34.

ЧАРЫШКА КОММУНИСТЕРНИҢ АВАНГАРДЧЫ РОЛЮ

ИНДУСТРИАЛДЫГ аныяк хоорай Ак-Довуракты ажылчы чоннары, коммунистери СЭКП ТК-ның декабрь (1975 чыл) Пленумунуң болгаш ССРЭ-ниң Дээди Совединиң тоску чыыжының IV сессиязының шиитпирлерин бүтү улус—биле бир домей бүрүн долузу-биле үүлдүгүнүп хүлээп ап турар. Онгу беш чылды бүдүрүлгениң ажыктыын бедидериниң болгаш шынарның беш чылы болдурар деп бистиң партиевис айтып турар.

Даг-руда бүдүрүлгелерин тударын дүргедедир, руданы казып алырда, оон чидирин кызырар. Руданы арыглаарының эң ажыктыг схемаларын, технологтуг чорудулгаларның гидрометаллургиялыг болгаш оске-даа дешилгелиг чорудулгаларын ажыглалга белтередир дээрин «1976—1980 чылларда ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң кол угланылышкыннары» деп СЭКП-ниң XXV съездиниге СЭКП ТК-ның төлевиделин айыткан. Ол документиниң төлевиделин Ак-Довурак хоорайның ажылчы чоннары улуг сонуургалдыг-биле танышып, деткип турар. Ынчангаш чаа ажыл-агый чылының баштайгы айындан-на ол талазы-биле шудургу ажылдаары бистен негеттинер.

СЭКП-ниң XXIV съездиниң соонда эрткен чылдарда Ак-Довурак хоорайның ажылчы чоннары «Эвээш чарыгдал үндүрүү», эки шынарлыг, хөй продукцияны Төрээн чуртка бээр» деп доозуп-биле чарышты кадбарткан. Күш-ажылга, хөй-иниин амыдыралында коммунистерниң хүүда үлегер-чижээ, оларның организаччы болгаш политиктиг идепкейлиг ажылы коллективке партийжи салдар чедирериниң шиитпирлиг үүлү болуп келгенин бистиң парторганизацияның дуржулгазы база көргүскен.

Бисте коммунистериң хөй кезии боттарының хөрөөниң өзулут мастерлери, политиктиг болгаш техниктиг билиглерни шиңгээдип алырына, күш-ажылдың сагыыга-чурумун быыгаарына үлегерни көргүзүп турар. Беш чылдың планыг онаалдаларын күүседиринге оларның кирген үлүү биче эвес.

Комбинатта Н. Пановтуң удуртканы слесарьлар, тудуг эргелелинде Тыва АССР-ниң алдарлыг тудугжузу, Ленин орденнаң эдилекчизи К. Данзырыктың, С. Кара-оолдуң быжаны-бетонщиктер бригадалары, чоларны коммунистер А. Чымба, С. Туровец, А. Архипов, регулировщик И. Кызыл-оол олар болгаш оске-даа өштер беш чылды 4—5 чылда күүседир деп эгелээшкинин үндүрген. Бо коммунистериң ол эгелээшкинин детзээн ажылчыннарның, коллективтериниң чарыжы калбарган турган.

Амгы үеде хоорайда социалистиг чарышта 4 мун ажыг ажылчын, инженер-техниктиг ажылдакылар даара туттуунан, 72 коллектив, эвлеер, участок, бригада күш-ажылды коммунистиг өзү-биле көөрү дээш шимчээшкинде киржип турар. 1248 кижиге ол бедик атты тывыскан. Бо бүгү тоскуу беш чылдың планнарын хуусаа бетинде күүседир талазы-биле алган социалистиг хүлээлгелерни чедиишкиниг күүседиринге идигни берген. Хоорайның үлетпүр бүдүрүлгелери продукция бүдүрериниң болгаш сайгарарының планын октябрь 25-те күүседипкен, ам чыл төнчүзүнге чедир 3 млн. ажыг рубльдің продукциязын бүдүрер болгаш сайгарар. Даг-дүгү бүдүрери 2 катап көвүдээн. Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү 55,6 хуу өскен. Ол дээрге беш чылда планда көрдүгениңден элээн бедик болуп турар. Экономиктиг көргүзүглер база бедээн.

ПАРТОРГАНИЗАЦИЯЛАРНЫҢ дайынчы аргашиңээзин бедидиг, бүдүрүлгеге коммунистерни таарыштыр тургузарын экижитпишаан, социалистиг хүлээлгелер күүседдизин доктаамал конфликтадан, боттуг хемчегларни алганы ажыл-агый сорулгаларын шиитпирлээриге эки салдарны чедирип турар.

Чарышка коммунистерниң башкарыкчы ролюңүн бедээниниң хөй санныг чижектерин чугаалап болур. Чарыштың эгелекчилериниң бирээзи коммунист С. Туровец болдуңу хүүда беш чыл планын эрткен чылдың сентябрьда-ла күүседипкен. Ону чедип алырына чүү идиг болганыл? Машинаның техниктиг ажаалдазын доктаамал чорудуп, профилактиктиг септелгелерни барык ийи катап кызыртып, чолардыкчы өзү-биле ажылдаан. Эш Туровец болдуңу эжи-биле кады септелге ажылынга үени кызырган. Машинаның коробказын норма өзүгаар 7 хүн септээр турда, олар ону 3 хүн септеп четтирип, күш-ажылды шын организаппан келгеннер. Бедик мергежилдиг, нарын байдалларда ажыл шагынын минута бүрүзүн чөп ажыглаары, кыыр-чаар материалдарга камнаглалыг болганы аңаа база улуг идигни берген. Ол ышкаш Н. Макеменко, А. Матвеев, М. Кац-оол олар болгаш оске-даа мурнакчылар беш чыл планын хуусаа бетинде күүседиринге үлегер-чижекти көргүскеннер.

ИДЕПКЕЙЛИГ ажыл-ишчи коммунист Полина Васильевна Дмитриченко ийги тудуг участогунуң начальниги турган. Активке, коммунистерге балдылын-биле даянгаш, тудугжуларны эвилеп, оларның күжүн шын таарыштыр тургузуп шыдаан. Оон түңнелинде бо участок беш чыл планын хоорайла эң-не баштай күүседкен коллективтериниң бирээзи болган. Участоктуң бригадаларын С. Кара-оол, К. Данзырык ышкаш дуржулгалыг коммунистер удуртуп турар. Олар эш-оорүнге кичээнгейлиг болгаш сагыш-човангыр, организзакчы чоруу-биле план күүседдези дээш кижи бүрүзүнүң харысалгазын бедидип шыталаан. С. Кара-оолдуң удуртканы коллективи тудугжулар бригадаларының ортузунга чарышка үш кварталдар улаштыр тиилээн. Хоочун тудугжу К. Данзырыктың удурткан коллективи Главкрасноярскстройда бригаделер аразында чарышка эрткен чылын тиилээн. Амгы үеде «Тыва даг-дүгү» комбинаттың ийги эвлеер ажыглалга киреринче бүгү күштү угландырган. Эш Данзырыктың бригадазы оон эң-не харысалгалыг участогунда, кургаг рудалар складының этажерказында ажылдап турар.

Үүрмектеп сорттаар комплекс. Ону коммунист М. Агбаан удуртуп турар. Олар арыглал фабриказынче руданы чедирил бээриниң планын хуусаа бетинде күүседкен. Ында парторганизация нарын сорулгаларны шиитпирлээринче коллективти билдилиг мобилизастап турар. Ажылдакчы бүрүзү хүүда комплекстиг планныг. Элээн хөй ажылчынар холушкак мергежилди шиңгээдип алган. Херек апаргаң үеде олар кайы-даа участокта, кандыг-даа ажылды кылып, эш-оорүнге дузалажыр. Мында коммунистер ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутаты А. Седип болган В. Боруова, Х. Мухтасимова олар болган өскелер-даа эки ажылхеректиң эгелекчилери болуп, эш-оорүнге боттарының үлегерин көргүзүп келген.

Арыглал фабриказының коммунистери күш-ажылчы улуг сорук кириишкин, көдүрлүүшкүн-биле ажылдап турар. Беш чылда даг-дүгү бүдүрерин 2 катап көвүдедир деп бергеге, нарын сорулганы күүседир дээш улуг күженишкинни үндүрүп турарлар. Оларның мурнунга эвээш эвес бергелер туруп келген. Даг-дүгү бүдүрерин көвүдедир сорулгабиле элээн каш он кезек технологтуг дериишкиннерни солуурлуг болгаш немей тургузары көрдүнген турган. Ынчалзада арыглал фабриказының цехинге немелде дериглер тургузар арга чок, чүге дизе, улуг вар дериишкиннерден дээнирн бусту берин болур. Планныг онаалдалар болгаш социалистиг хүлээлгелер күүседиринге берге байдалдар ынчангаш таварыжын турган. Ынчалза-даа инженер-техниктиг ажылдакчылар, Г. Маников, В. Родина, М. Агбаан, А. Колосов, А. Седип олар ышкаш мурнакчы ажылчын коммунистер чогаадыкчы чоруун көргүзүп, ыңдыг берге байдалдан үнер арганы тыпкан. Үүрмектеп сорттаар комплекстиң цехинге даг-дүгү үүрмектээр дериишкинни немей тургускан. Даг-дүгүнүң улуг-хуузу арбын руданы алыр болгаш даг-дүгүнүң чүгле саның эвес, харын эргежок чугула ассортиментизин көвүдедир арганы берген.

АЖЫЛГА оске-даа бергелер тургулаан. Руда арыглаарынга мурнунда туруп көрбээн чамдык бергедээшкиннер биске таварышкан. Ол чорук 1 болгаш II сорттуг даг-дүгүн бүдүрериниң планын күүседиринге берге байдалды таварыштырган. Ол чугула айтырыгны шиитпирлээр дээш А. Курлянов, Г. Маликов, В. Родин оларның чаартыкчы саналы-биле фабрикага тускай аппаратты эктеп тургускан. Ону нептереткениниң түнелинде ПРЖ—2—30 марканың талазы-биле хожудаашкынны бо чылдың III кварталында ажып эрткен.

РУДНИКТЕ, Ак-Довурак АТБ-зинде беш чыл планын күүседиринге төлептиг үүгүн киирип, чарыштың мурнуку одуруунче кирген коммунистер эвээш эвес.

Амгы үеде бисте 149 коммунист хүүда беш чыл планын күүседипкен. Оларның аразында арыглал фабриказының машинистери З. Күжүгет, Е. Салчак, регулировщик И. Кызыл-оол, тудуг эргелелинде З. Салчак, Г. Коляда, автобаазада А. Чымба, А. Архипов, А. Домрачев, 14-кү механизация эргелелинде Н. Кукарцев, О. Федорова олар ышкаш мурнакчылар бар. Коммунистериң бүдүрүлгеге башкарыкчы ролю, оларның мергежилди, чогаадыкчы чоруу бедип, кежигүн эвес массага үлегер болуп турары планныг онаалдаларны болгаш социалистиг хүлээлгелерни чедиишкиниг күүседирин хандырып турар.

Тудугларга капитал салыышкынын шиңгээдип алырының өзүлдезиниң темпизи улуг. Бир эвес сески беш чылда 12,5 миллион рубльдің капитал салыышкынын шиңгээдип алган болза, тоску беш чылдың 4 чыл он айларында ону 30 млн. рубльдин шиңгээткен. Азы 2,5 катап немей өскен. Чоңга амыдыралдың ачы-дузаа чедирилгези, чүүк соортүлгезинин хемчүүл база өзүлдериг болган.

Беш чылда болгаш оон дозукчу чылында чедиишкиннеривистиң түнелдерин партия организациязы бүгү талалыг айлизтен, ону беш чылда чедиишкиниг ажылдаарының магадылалын тургузарынче аргаларны дилеп тып, хоорайның ажылчы чоннарының күженишкиннерни мөөнцеп турар. Чылда 195 мун тонна даг-дүгүн бүдүрүп үндүрер күүлүг «Тыва даг-дүгү» комбинаттың ийги эвлеер ажыглалга киреринче күштерни угландырар ужуралыг бис. Мында база-ла коммунистериң башкарыкчы ролюн улам ыңай бедидери, бүдүрүлгеге сларның политиктиг идепкейин күштелдирери улуг ужур-дузалыг. СЭКП-ниң XXIV съездиниң шиитпирлериниг дүүштүр коммунист бүрүзүнден үүле оларның боттарының ажылынга эвес, харын коллективтиң чедиишкиниг болуру дээш негелдеги дыңзыдар апаар.

В. БАКУЛИН,
«Тыва даг-дүгү» тудуг эргелелинде партком секретары.

ПАРТИЙЖИ АМЫДЫРАЛ

БОТТАРЫНГА БҮЗҮРЕЛДИГ МАЛЧЫННАР

Куулар Балчынмаевич Кошкар-оол Кызыл районуң «Шамбалыг» совхозунуң мурнакчы хойжузу. Ол ниитиниң малын 7 чыл кадарып келген. Бо аразында хойнуң баш санын өстүрер, продуктулуг чоруун бедидер харысалгалыг болгаш хүндүлүг хүлээлгезин эрестиг күүседип, мактадып келген. Чыл бүрүде төрүүр чүс баш хойга онаштыр ортумаа-биле 100 хураганны доруктуруп остурып, хой бүрүзүнден-не ортумаа-биле 3 кг дуктуг кыргып ап келген.

— Күш-ажылчы чедиишкиннерни чүүңүң ачызында чедип ап турар силер?—деп, мурнакчы хойжуңуң ажыл-ижин сонуургап айтырдым.

— Кандыг-даа ажылды хүлээп алган кижи бүрүзү, ол ажылынга сеткидинден бердинген, бодуңуң билиин, мергежилин харам чок бээр деп бодап чоруур кижи мен. Доп-чузу-биле чугаалаарга, ажылагыйжы, бергелерге торулбас болуру эргежок чугула — деп, ол кысказы-биле тайылбырлады. Куулар Балчынмаевич чылдың дорт эвлээнде хойнуң кададын, суггарылгазын шын организастап, ылаңгыя чайгы, күскү семиртилгени кичээнгейге ап келген. Ынчангаш оон малының деңгилгези шыырак болур. Эдержилгени чогуур үезинде шынарлыг чоруткаш, чаш толун хүлээп алырын эки организастап турар. Хой, хураган кажаларын септээрин, сиген кезип алырын бодуңуң күжү-биле кылып ап келген. Бо бүгү — малчынның ажылының чедиишкиннериниң үндезини деп чүве оон чугаазындан билдингир. Тоску беш чылдың доозукчу чылын Куулар Балчынмаевич эки көргүзүглерлиг доозуп турар. Төрүүр чүс баш хойга онаштыр 110 хураганны остүрген, бир баштан-на 3 килограмм 400 грамм дуктуг кыргып алган.

Амгы үеде кыштагаааашкынны организастыг чорудуп турар. Оон кыштаанда сиген, кок сула, дус бар. Хойларның боозу улгатпаанда, улуг соок дүшпээнде кыштагдан шырак одарларже кадарып, ажых мәәстерни кышкы, соок үелерге камнап ап турар. Онгу беш чылдың бирги чылында кадарчы чүс баш хойдан 100 хураганны, бир хойдан-на 3 килограммдан өрү дуктуг кыргып, 13 тонна одекти, 10 тонна сигенни болуңуң күжү-биле белеткеп алырын хүлээнген. Куулар Балчынмаевич чоокта чаа партия райкомунуң отчёт-соңгулдалыг конференциязына делегат болуп чораан. Аңаа «Кара-Хаак» совхозтуң хойжузу Чооду Оруспай-биле ужуражып, боттарының малчын ажыл-ижиниң дугайында сеткил хандыр чугаалашкан.

Коммунист Оруспай Енданович 11 чыл хой кадарып, багай эвес түңнелдерни чедип ап келген. Бо чылын ол кадарып турар хоюнуң төлүн менди ап, чүс баш төрүүр хойдан 100 хураганны, бир башка онаштыр 3 килограмм дуктуг кыргып алган. Оруспай Енданович СЭКП-ниң XXV съездизин төлептиг уткуур-биле бодунга бедиткен социалистиг хүлээлгени ап, онгу беш чылдың бирги чылында чүс төрүүр хойга онаштыр чүс хураганны, бир хойдан 3 килограмм дуктуг кыргып, 10 тонна одекти, 5 тонна сигенни бодуңуң күжү-биле белеткеп алырын хүлээнген. Оон хөрээн ленинчи юбилей медаль, Күш-ажылдың Кызыл Тук ордени каастаан. Оруспай Енданович Кара-Хаак кодээ Совединиң депутаты Куулар Балчынмаевич Кошкар-оол Кызыл район Совединиң депутаты, хойжу бригадада партбөлүк даргазы, совхозта партбюро кежигүнү. Ол база-ла ленинчи юбилейлиг медаль-биле шаңнаткан.

Куулар Балчынмаевич партия райкомунуң конференциязынан областың партия конференциязынга баар делегаттарның бирээзинге соңгуткан. Ол улуг бүзүрел-дир. Ынчангаш бо ийи малчынның турасоруу, күзели чаңгыс улус болду. Чедиишкиннерге мөнээргенип, аңаа оожургап болбас. Олар онгу беш чылдың ийиги чылында улам бедик көргүзүглерни чедип алыр дээш, кадарып турар малын хүр кыш ажырар дээш бүгү күжүн салып ажылдап турарлар.

— Алган хүлээлге дээрге, эң кыдыкы кызыгаары ол эвес-ле болгай. Ынчангаш оондаа хой хураганны өстүрер, дуктуг кыргып алыр дээш кызымак ажылдаар ужурлуг бис —деп, хойжуларның алыс күзели ындыг болган.

ЧУРУКТА: «Шамбалыг» совхозтуң хойжузу К. Б. Куулар. (оң талазында). «Кара-Хаак» совхозтуң хойжузу О. Е. Чооду (солагай талазында).

Сөзү болгаш чуруу С. ЧАЖЫН-ООЛДУУ.

Партком секретары-биле чугаа

Чаа чылга чедир санныг хонуктар арткан. СЭКП ТК-ның Декабрь пленумунуң доктаалынга, «СЭКП-ниң XXV съездизин төлептиг уткуур дээш социалистиг чарыш дугайында» партия Төп Комитединиң доктаалынга болгаш ССРЭ-ниң Дээди Совединиң соолгу сессиязының материалдарынга хей-зүт киргеп ажылчы чон бо хүннерде күш-ажылчы көдүрлүүшкүнүг ажылдап турар. Кызыл районда «Тинелге» совхозтуң ишчилери база ындыг.

— Тоску беш чылдың чамдык түңнелдерин үндүрүп тур бис. Планныг онаалдаларын болгаш социалистиг хүлээлгелерин хуусаадан эрте күүседкен ажыл-ишчилериниң дацызын кылып хүнзедивис—дээш, партком секретары Ховалыг Хоктуг-оол менче саазын сунду. Оон эң эгезинде Ондар Баяндоонуң ады чыдыр. Ол малчынның бодун көрбээн-даа болаумза, таныырым аажок. «Ажыл сүрерге алдарга чедирер» деп чүве ол эвесте, харын. Алдарлыг кижиниң алы каяа-даа дыңналыр болгай. Ук коммуниске Тыва АССР-ниң алдарлыг малчыны деп хүндүлүг атты-даа тыпсын азы ону орден-хавыяа-даа-биле шаңнап турда чазактың чарлыктарын солуудан номчуп чордум. Черле ынчаш, ол малчынның сураан дыңнап пат болган мен. Ам ол хойжум тоску беш чылда 8363 килограмм дук кыргыыр тургаш, оозуп 10232 килограмм кылдыр күүседкен болду. Ол дээрге, база бир чылдың планындан эвээш эвес дуктуг күүрүнеге бергени-дир.

Авыяк комбайнер Бады-Хөө Кызыл-оол 600 гектар черниң тараазын беш чыл планындан ажыр өскен. Ук планны ол 137,5 хуу азы барык-ла чедиг чылдың нормазын күүседкен. А трактарист Лүндүп Кызыл-оол бодуңуң планын мырыгай 175,5 хуу азы беш чылдың үш чылының дургузунда ийи кижиниң орнунга ажылдап турган. Бо Кызыл-ооллардың кайызы-даа Күш-ажылдың Кызыл Тук орденниг. Салчы Монгуш Девик 24159 кг сүттү беш чыл планындан артыр саттан. Чоланчы Ооржак Сүүр-Кара база-ла онаалдазын хуусаа бетинде күүседипкен. Ындыг улус партком секретарының дацызында чәрби хире болду.

— Беш чыл планын даарта азы каш хонгаш күүседир кижилер база бар. Ынчангаш чыл төнчүзүнге чедир бо дацызга элээн хой кижи немежир, а бо мурнакчыларның көргүзүглери улам-на улгадыр — деп, Хоктуг-оол чугаазын уламчылап ор—Ам совхозта ажылчын бүрүзү-ле рапортка ат салыр эрге дээш туржуп турар. Мурнакчылар партиеның XXV съездизинге күш-ажылчы белектерлиг ужуражыр сорулга-биле немелде хүлээлгелерни алгылаан.

Совхоз доозукчу чылда күүрүнеге дук садар планын 116 хуу күүседкен болду. Кодээ ажыл-агыйның өске продуктуларын садарының талазы-биле онаалдалар чедир күүседтимейн турар. Ынчалза-даа партком болгаш партия эге организациялары, партболуктер хойнинти организацияларын болгаш чонну ол сорулгаларны амыдыралга боттандырарынче удургуп, аргаларны ажыглап, курлавырларны дилеп, бүгү хемчегларни эп турар. Чижээ, харысалгалыг ажылдакчыларның фермаларга дежурныйлаарындан эгелээш, доктааттынган хүннерде агиткультбригаданың малчыннарга базырыга чедир ажылдар чурумчуттунган.

Хоктуг-оол Шацмакович бодуңуң чугаазын хүнүң база бир чугула айтырымынче — кыштаглаашкынче чоорту угландырды. Мал ажылында бо харысалгалыг үениң байдалы амдыызында чүгээр. Совхозтуң девискээринде улуг хар чок, олар хөртүктелбөөн, малдың барык-ла догереги чер оттап турар. Ынчалза-даа чамдык кажааларының ишти ол, малдың ийи-чаңгыс-даа болза хорамчазы бар дээрзин демдеглээри чугула.

Кыштаглаашкында кол чүүл—мал чеми. Ынчангаш совхоз боже кичээнгейни күштелдирип турар. Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры Василий Янчаттың 16 кижи кежигүнүг бригадазы Хакасияның Каратуз районга 1500 тонна саван белеткээрин хүлээнген. Бо айның 20-нинде бетинде ол хүлээлге күүсеттинер. Тес-Хемниң Ак-Чыраада база бир бригада хымыгыыш белеткеп турар. Эрткен чайын Алексей Судер-оолдуң бригадазының Тожуда белеткээн сигени база бар, орук ажыттынарга ону соорлуг арткан.

Совхозта кукуруза силозу бо чылын эвээш болган, ынчалза-даа хоолулуг чем болур чарбаны эрткен чылдагызындан 513 тонна хойну белеткээн. Сиген планы 101,4 хуу күүсеттинген. 2444 тонна саван бар. Бо бүгүнү таныштырып ора, мал чеми четтирер дээрзин партком секретары бүзүрелин тайылбырлады.

Тоску бөш чылдың болгаш доозукчу чылдың соолгу айында «Тинелге» совхозтуң ажыл-ишчилериниң көдүрлүүшкүнүг ажылдап турары илдеп. Оларның планныг онаалдаларны болгаш социалистиг хүлээлгелерни күүседиринге эм-даа эвээш эвес үлүгү киирери чугаажок.

К. ЧООДУ.

Күүском отчёттап тур

Эрзиниң Культура бажыңынга Эрзин суурнуң ажылчы чоннарының хуралы болган. Аңаа Эрзин кодээ Совединиң күүскомунуң даргазы эш Т. Н. Саяның отчёттуг илеткелин чугаалашкан.

Хуралга илеткелчи болгаш санал бергеннер район төвүнүң чаагайжыдылгазынче, чуртакчы чоннуң корум-чурумун экижидериниче көл кичээнгейни угландырган. Эрзин суур чылдан чылче кончут дүрген темпилиг өзүн орар суурларның бирээзи. Ында ногаанчытпаан кудумчулар көк. Суурда эм 2—3 кът бажыннар туттунун турар апарган. Ылаңгыя соолгу ийи чылда Салчак Тока, Тыва эки турачылар, Иргит Шагдыржан деп кудумчуларлыг микрорайон база туттунган. Суурнуң Комсомольская кудумчузун асфальтылап турар.

Ынчалза-даа суурнуң чаагайжыдылга байдалында амдаа дыка хөй четпестер бар. Чамдык кудумчуларда тараан ыяштарны чурттакчыларның инектери, быыаалары, хаваннары «дойлап» каастар торуктар бар. Оон ыңай Пушкин, Титов, Авиация кудумчуларның арыг-шеверинниң байдалы өске кудумчулардан дорайтап турар. Чамдык чурттакчылар мал-маганынга қажаа тудар дээш суурнуң толевилел өзүгаар тудуунун овур-хевирин үреп, огород тарыыр черлерни арттырбайн турар таварылгалар кайы хой.

Суурнуң чурттакчыларының аразында ажылдан оспаксыраар, арагалаар, хөй-ининиң корум-чурумун үрээр чоруктар база бар. Корум-чурум үрээр чорук чылдан чылче өзүп турар апарган. Чүгле 1975 чылдың 11 айларында бешин 1974 чылдың ол-ла үеинге деңнээрге, кем-керек үүлгедир чорук өскен.

Суурнуң ажылчы чоннарының хуралынга Тыва АССР-ниң Министрлер Төвүлелиниң «Суурларга хууда малды тударының чурумунуң дугайында» доктаалың райкүүском даргазы эш Н. Б. Тыртык-Кара таныштырган. Хуралдың киришкилери ол доктаалды бүрүн үүлдүгүнүнгеп.

Хурал Эрзин кодээ Совединиң ажыл-чорудулгазында чамдың четпестерни эдеринче угланган хемчегларни бадылаан.

Д. ЧЫРГАЛ-ООЛ.

Коммунист дугайында чугаа

СААРЫЛГАН АК ШУУДУГ

ИШТИ, даштын агартыр чугайлаан, чырык, делгем, арыг-силиг кажада саар инекер ажаалгага таалаанзыг, туазында чемнеген, кегженген турар. Инек бүрүзүнүң базында кормушкаларда силосту, эзиг буска чымчаткан савазы, өске-даа чемнерни долдурган. Ынчан ноябрьның бир үүнүнде СЭКП-ниң XXII съезжизи аттыг совхозтуң Дөргүн ферма-баараан фермазынга чеде эргенем ол.

Кежээки саалда үеви чоокчулаан. Саанчылар коллективиниң удуртукчуу, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутаты саанчы Алдын-кыс Санаа-Бызыровна Монгуш фермага саалда бетинде чедип келген, хүнүскү чурумуун, кылдыңган штын байдалын хайгаарап өрбүшаан, ол хүнгү дежурный Шет Куулар-биле чугаалашкан турган.

— Бегун фермавыс база бир чылыг болду. Санаа-Байырвна, Дүктүг Дөнен-ооланың инектериниң бирээзи бааалапты. Боткур, улуг бызаа болду.

— Инектеривис менди ооп-да турзун харын Сүт база өскөөр. Дүү ол кормушканың ирели берген чери эттингенир але.

— Эртенги саалданы, шеверел ашталга ажылым доосказ, ораай-на кылып кагдым, Алдын-кыс Санаа-Байыровна.

— Черле эр-хей болдур ийин оон. Саанчылардан чыл онаалдазын күүсеткен кижилериниң эрээзи-ле болгай сен, Узун-Сарыгович. Онгу беш чылдың аштайгы чылында бир инекке ыаштыр чеженин саар бодап тур салер?

— 2000 кг-деп кудулатпазын кызыдар апаар-дыр ийин, эргелекчи. Чемгерилгени экижиткениниз соонда саалда мурнуудаазындан өөе берди.

Сагдыраар үезин инектер эндевес. Саанчылар шимээргей бээрге инектер ыңайлыр, чамдыктары члгыржы-даа бергилээр-дир. Хуун-савазын, механиктиг саалда аппарадының херекселдерин белеткеп, саар инектерге чарбаларны эккеп бердилер. Саанчы бүрүзү быжыглаан болук инектериниге. Эмиглер допшуларындан битопкарже саарылган ак шуудуг үргүлчүлевишаан. Оларның аразында эр саанчы Шет Узун-Сарыгович база-ла бодунга быжыглаан инектерин саан дедскеш, судун дужаай берди.

ШЕТ КУУЛАР школачы чылдарында кандыг мергежилди чедип алырын шиитпирлеп чоларны, тудугжу, механизатор, башкы, хойжу, көдээ ажыл-агыйның специализи болгаш өске-даа мергежилдериниң кайы бирээзин чедип алырын күзеп чораан. Мал малдап чораан, ада-чезиниң ажылынга дузалажып чораашла ол инек саарынга сонуургалын салып, фермага саанчылап ажылдаарын аваңнаан айтыргаан.

— Кижи, күзээнин чедип алыр, сураашын тывар болгай, оглум. Саанчы болуру үүгле хөрөөжеа кижиниң ижи эвес. Кижиге күш-ажыл — алдар, мактал, чоргаарал болгай. Күзээнинин шилип ал, ону детки мен—деп, оон аваазы сүмелээн.

Оолдуң күзеи эрткен он чылдың мурнунда боттанган.

Совхоз дирекциязы оон дилээн хандырып, баштай Бора-Хөл сүт-бараан фермазынга саанчылаткан. Ынчан инекти хол-биле саап турган. Саанчы коллективи К. Шетти чылыы-биле хүлээп ап, аныңак саанчының мергежиринге дузалаан.

Күш-ажылче чаа-да сундулап, ниитиниң хөрөө дээн хайныккан күзел-соруктуг кижи бүрүзүнге бергелер черле таварыжыр. Хөй инек саарга оон холдарының салаалары ыстап, варып, саанчыларның арбын саалда дээн аразында чаржып, соруккур ажылдап турарынга адаарга-ышаан, мурнакчы саанчыларның сүмезин ап, дуржулгаларын шиңгээдип ап ажыглап келген. Чоорту ол мурнакчыларның деңнелиге четкен. Ажылының дугайын саанчы мынчаар чугаалады:

— Саанчылап эгелеп турумда, кылып чаңчыкпаан ажылымга улуг бергелер тургулаан. Чижээ, инектерни шын саары, бодунга чаңчыктырары, шын чемгерери, ажаан-тежээри, быыаалларындан канчаар ангылап саары болгаш өскедаа түүлдер хөй. Кызымак чүткүл ону ажып эртериге дузалаан. Саанчылаар ажылымга дуржулгалыг хоочун саанчы угбаларым улуг дузазын чедирген.

МЕХАНИКТИГ саалдаже шилчидин Дөргүн фермазынга келгенимде байдал дыка нарыыдаан. Саалданың депаниглелиг аргазы —электриг саалда парын болгаш харысалга улуг. Быжыглаан бөлүк инектерни болунга чаңчыктырып, чаа саалда аргазын шалыпкын шиңгээдип алыры белен эвес болган. Сонуургалдыг болгаш чүткүлдүг чорук ону ажып эртериге дузалаан. Дуржулгалыг саанчылар Дүктүг Ондар, Алдын-кыс Монгуш, амгы пенсионер Мария Сангы-Балыраа оларның болгаш өскелерни-даа улуг дузазын ол сеткил ханыл чугаалап турар.

Шет Куулар Узун-Сарыгович он ажыг чыл саанчылап келгеи. Беш чылдың доозукчу чылында оон амыдыралынга эңне өөрүүчүг болуушкун болган, ону Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының кежигүнүне хүлээп алган.

ФЕРМАДА ажыл-ишчи, организакчы коммунистериниң одуруунда Ш. Куулар туржуп турар. Беш чылдың доозукчу чылында саап турар инектериниг ниитизи-биле 42 тонна сүт саарын социалистиг хүлээлгезинге айытканы турган. Он айларның түңнелинде хүлээлгезин ажыр — 43 тонна 400 ажыг кг сүттү саап, планның 103,4 хуу күүседкен. Бир инекке онаштыр 1887 кг сүттү саап, онаалдазын ажырган. Оон инектериниң бирээзи-ле хүнде ортумаа-биле 7—8 кг чедир сүттү берип турар. Хүлээлгезин хүүсеткениниге чоргаарланып, ол «соглаан сөске эе болуру — саанчы-даа, өскедаа күш-ажылчы хижи бүрүзүнүң алдарының хөрөө» —деп чугаалап турар.

Эрткен ийи чылда К. Шет база бир мергежилди — бода малды тарып боозалырының техниги ажылын шиңгээдип алган. Коллективте партия бөлүүнүң, комсомол эге организациязының органы «Искра» хана солуунуң редактору хүлээлгезин Шет Куулар багай эвес күүседип, ай санында ону доктаамал үндүрүп, саанчыларның, кадарчыларның, бызаа ажаакчыларының ажылының түңнелин, мурнакчыларның дуржулгазын чыгыдыл, четпестерни илередип бижип турар. Оон соолгу дугаарынга кыштаглаашкынның дугайын дээштиг кылдыр чыыткан. Бызаа ажаакчызы Стюра Саттың ажылын солуп кылдыр бижээн.

Ферма он айлар түңнелиг-биле доозукчу чылда сүт бүдүрер планын 84,7 хуу күүседип, 516 тонна, азы бир инекке онаштыр 1844 кг сүт саттан. Күрүнеге 444 тоннаны саткан. Аңаа Ш. Куулариың күш-ажылчы салыышкыны бите эвес.

М. СЕВЕН,

ЧУРУКТА: коммунист саанчы Ш. У. Куулар саалдага белеткенин тур.

В. ЧАДАМБАНЫҢ фотозу.

Бажыңывыс чырык, чылыг

Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың бүгү-ле чүвени кижиниг, кижиниг чаагай амыдыралынга бараалгадып турары магалыг. Оон чижээн төрээн хоорайывыс Кызылдың улам-на чаагайжып, беш кът чаа бажыннарлыг кудумчулар улажып, бүүн кварталдар немежип турарындан көрүп болур.

Кочетов кудумчузунда чаагайжыдыр кылдынган 110 дугаар бажындан каш чыл бурунгаар квартира алганымга ажылчын мээн өг-бүлем аажок өөрээн. Чурттаарынга таарымчалыг ол бажыннын едалга системазын 26 квартадың котельнаязындан хандырып турганын ам чылдыг дамчыдылгазының төп магистралынче шилчиткен соонда байдал улам экижээн.

Найысылалда чурттарганын, бүдүрүлге болгаш культура амыдыралдың улуг бажыннары чоокку үеде шупту изиг, соок суглуг апаары өөрүнчүг. Кызылда амгы ажыглалга киирип турар бажыннар, моон сонгаар-даа кылыр улуг тудуглар шак ындыг бүгү тала-биле таарымчалыг болур.

В. САГАН-ООЛ.

«Шынның» материалдарының изи-биле

ХЕМЧЕГЛЕРНИ АЛГАН

Ноябрь 25-те «Улусчу контроль» арынга «Кыштың каныл ажарыл?» деп эгелиг Х. Каевтиң шүгүмчүлелдиг чугаазы парлаттынган. Барыын-Хемчик районда «Барлык» совхозтуң Хөнделен салбырының кышка белен эвес ужурашкынын ында бижээн.

«Барлык» совхозтуң директору А. Порожневскийниң редакцияга дыңнатканы:

Салбырда бар четпестерни автор шын көргүскен. Совхозта техниктиг чөвүлелге салбырның зооветспециалистери келдиргеш, солунда шүгүмчүлелди чугаалашкан. Кыштаглаашкынны организастыг эртирер, идерээн четпестерни дарыы чайладыр дээш тодаргай хемчеглерни ажыглап кылган. Малчыннарга культура мәсселиг ажылдарны, медицина хандырылгазын экижилерни ында айыткан.

ПАРТИЯНЫҢ БОЛҒАШ УЛУСТУҢ БҮЗҮРЕЛИН БАДЫТКААР

РСФСР-ниң чогаалчыларының дөртку съездизи

Аҥы-дуңма бүгү эвилелдешкен республикаларның хөй национал литературазының ажылдакчылары талантызын болгаш сорук киришкинин чогаадыкчы болгаш тургузукчу совет улуска, коммунистиг тургузуушкунуң өндүр улуг херээнге бараан болдуруп турар. Совет литератураның күжү — улустуң амыдыралы-биле чымыдыг холбаазында Россия Федерациязының чогаалчыларының сөөлгү чылдарда чогаадылгазын чогум-на харын ындыг туруштардан үнелеп турар. Олар боттарының ажылжының түңнелдерин бистин Төрээн чуртувустуң амыдыралында кайгамчыктыг болуушкунуң — СЭКП-ниң XXV съездизиниң бүдүүүнде үндүрүп турарының ханы утказыдаа ында.

РСФСР-ниң чогаалчыларының декабрь 15-те Кремльдиң Улуг орлуузунда ажыттынган IV съездизин «литературжу беш чылдың» чогаадыкчы рапорту кылдыр дүрүм өзугаар адап болур. Съездиниң аалчыларының арызында — эвилелдешкен республикаларның чогаалчылар эвилелдериниң делегацилары, найысылаттын ажылчы поэзиянның төлөөлекчилери, уран чүүлүн мастерлери, эртемденнер, партия болгаш совет ажылдакчылар, чуртуун Чепсектиг Күштериниң дайынчылары бар.

Эштер В. В. Гришин, А. П. Кириленко, Ф. Д. Кулаков, К. Т. Мазуров, А. Я. Пельше, П. Н. Демичев, Б. Н. Пономарев, М. С. Соломенцев оларны делегаттар болгаш аалчылар чылыы-биле уткаан.

СЭКП ТК-ниң Чиңгине секретары эш Л. И. Брежневти баштадыр СЭКП ТК-ниң Политбюро составын үндүлүг президиумунга улуг өдүрлүүшкүн-биле сонгаан.

Съездиниң ажылчын органнарын — президиумну, секретариатты, мандат болгаш редакция комиссияларын сонгаан. Хүн чурумун бадылаан: коммунистиг тургузуушкунуң чаа үе-чадазында Россияның литературазының дугайында өскелеп, ревизия комиссиязының илеткели; РСФСР-ниң Чогаалчылар эвилелиниң удуртур органнарын сонгуур; чогаалчыларның VI Бүгү-эвилел съездизинге делегаттарны сонгуур.

«Коммунистиг тургузуушкунуң чаа үе-чадазында Россияның литературазы» деп илеткелди РСФСР-ниң Чогаалчылар эвилелиниң баштаар черинин даргазы Сергей Михалков кылган.

СЭКП-ниң XXIV съездизиниң төөгүлүг шиитпирлерни ажыл-ишчи тиилелгелери-биле бодунда сиңиктирген совет улустуң чогаадыкчы күш-ажылының алдарлыг тоску беш чылынын доостур чылы—1975 чыл тоңчүзүнде келген деп ол чугаалаан. Эрткен чылдарны чоргаарланыышкын-биле көрбүшаал, календарьның ора соктунган саазын бүрүү совет кижилериниң мүн-мүн ажылхеректери-биле сагаттынар дээрзин билип турар бис.

«Чечен чогаал критиказының дугайында», «Совет кинематографияны улам ыңай хөгжүдер талазы-биле темчеглер дугайында», «Белоруссияның партия организациязында идеологтуг кадрларны таарыштыр тургузар болгаш кижизидер талазы-биле ажылдың дугайында», «Тамбов областың партия организациязында шүгүмчүлелдиң болгаш бот-шүгүмчүлелдиң байдалының дугайында» СЭКП Төп Комитединиң доктаалдары литератураның хөгжүлдезинге аажок улуг рольду ойнаан деп, илеткелчи демдеглээн.

Төп Комитеттиң, бүгү партияның, автономнуг республикаларның, крайларның болгаш областларның партия организацияларының уран чүүл болгаш литература айтырыгларынче кичээнгейи, бистиң эң чугула чогаадыкчы чугаалажыышкынарывыска болгаш ужуражыышкынарывыска партия активиниң кирижилгези литератураның болгаш уран чүүлдүң талазында партияның XXIV съездизиниң шиитпирлерин амыдыралга боттандырарының магадылалы болган.

РСФСР-ниң чогаалчыларының IV съездизинге белеткелдиң үезинде автономнуг республикаларга, крайларга болгаш областларга чогаалчыларын съездилери болгаш отчет-сонгулдалыг хуралдары болган. Ол болза Россия Федерациязында бистиң чогаадыкчы эвилеливистиң өзүп орар инитилелчи ролюн, республиканың күш-ажылчы коллективтери-биле бистиң харылзааларывыстың быжыкканын, бистиң республиканың парлалга органнарының идейлиг дайынчы чоруунуң өзүлделиин, хөй национал чогаадыкчы хүрээлеңнериң Коммунистиг партиясы долгандыр сырый каттышканын көргүскен.

Литература түңнелдерин үндүрүп, «литературжу беш чыл» дээш отчётту бербишаан, чогаадыкчы эвилелдиң ажылы чүүтүүн инитилел-политиктиг амыдыралы-биле денге базып келгенин хамыктың мурнунда онзалап демдеглезе чогуур.

«Партия организациязы болгаш партийжи литература» деп генералдыг ленинчи ажылдың 70 чылын чоокта чаа демдеглээн бис, бистиң литературавыстың партийжи болурунуң кол барымдаалаар принциптери ол ажылда эң тодаргай айыттынган. Литература болза инити пролетаржы, бүгү улустуң херээнин хезээ болур дээрзинин дугайында ленинчи бодал бистиң шынныг чоруувустуң фактызы апарган, чогумна харын ол чорук совет чогаалчы бүрүүнүң туружун тодарадып турар. Ленинчи Коммунистиг партияга кызыгаар чок бараан болуп турар бис, ындыг болганда, ооң идеалдары дээш демиселге бараан болуп турар бис, бодувусту улузувуска бараан болуп турар бис деп, дорт болгаш ажыы-биле меделеп турар бис. Ынчангаш бистиң литературавыстың партийжи чоруу өзулуг уран-чечен чогаадылганың эргежок чугула негелдези болур деп, РСФСР-ниң Чогаалчылар эвилелиниң баштаар черинин даргазы онзалап демдеглээн.

Совет литератураның хөгжүлдезинин тодарадыкчы шугуму социалистиг реализмниң методу болуп келген болгаш болур-даа Орус классиканың реализтиг чаңчылдарынга даянып, социалистиг реализмниң методун хөгжүдүп болгаш хаылатышаан, совет литература шылгарангай мастерлериниң эң байлак дуржулгазын бодунда сиирип алган.

Россияның литературазы бодунуң структурязының талазы-биле нарын: ол болза 50 дылдарда бижип турар чогаалчыларның чогаадылгазын шинтөткен. Бистиң федерацияның дыка хөй улустары ындыг-ла үр эвесте безин боттарының үжүк-бижин чок турганы биллиңгир болгай. Ол улустарның культуразының дешпилгезинге улуг орус дыл — Ленинниң дылы улуг рольду ойнаанын илеткелчи демдеглээн. Ада-чурт культуразының эң бедик чедиишкиннерин долгандыр национал культуралар күштерин каттыштырбышаан, ол дыл Бүгү-эвилел номчукчузунче болгаш көрүүчүзүнче дорт орукту аныяк уран чүүлге ажыдын берип келген.

Бодунун төөгүлүг оруунга социалистиг интилел совет национал культураларны чүгле чоокшулаштырып болгаш удур-дедир байлакшыдып келген эвес, харын улус чон бүрүүнүң онзагай чүүлдерин сагыш човашыр хамгалап, кадагалап келген.

Прозаның, поэзияның, драматургияның чогаалдарын, уругларга номнарны Сергей Михалков илеткелинге тодарагай айтып, ол чогаалдар Россияның литературазына чеден чылдарда чаа салыышкынны киргеннин демдеглеп, уран-чечен чогаадылгага критиктиг ролюнун дугайын, аныяк авторлар-биле ажылдың дугайын чугаалаан. Чогаалчының кол сорулгазы — бистиң бөгүнгү хүнүвүс болур деп, илеткелчи онзалап демдеглээн. Амгы үе — чогаалдарның кол маазыры болур ужурлуг болгаш болуп-даа бар чылдар. Россия Федерацияның чогаалчыларының тургузар эң дээре чогаалдары өндүр улуг херектиң — коммунизмни тургузар херектиң тиилелгезинге идиг бээринге чигзинмейн барып болур.

Келир оңгу беш чылды СЭКП ТК-ниң Чиңгине секретары эш Л. И. Брежнев шыкарның беш чылы деп адаан. Ынчангаш ам күш-ажылдың шынарының айтырыглары чүгле бүдүрүлге айтырыгларының үндезини эвес, харын культура болгаш уран чүүл айтырыгларының база үндезини болур ужурлуг кылдыр бодаар херек.

Советтер чурту партияның XXV съездизин төлепиг уткуурунга белеткенин турар. «1976—1980 чылдарда ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң кол угланышкынары» деп, съездиге СЭКП ТК-ның төлевилелинде социалистиг культураның болгаш уран чүүлдүң ролюн улам ыңай бедидиринче улуг кичээнгейин салып турар болгаш чогаалчыларның мурнунда, культураның бүгү ажылдакчыларының мурнунда чаа-чаа чогаадыкчы ажыл-херектерге чаа-чаа арга-лар ажыттынып турар деп, илеткелчи демдеглээн.

РСФСР-ниң Чогаалчылар эвилелиниң ревизия комиссиязының илеткелин ооң даргазы Евгений Пермяк кылган.

Ооң соонда санал беришкиннери өгелээн

Съезд дүүн . бодунуң ажылын уламчылаан.

(СЭТА).

Эрестиг ажылдаан

Заводтуң ажылчыннары, инженер-техниктиг ажылданчылары болгаш албан хаакчылары СЭКП-ниң XXIV съездизиниң шиитпирлерин амыдыралга боттандырар, коллективтиг тоску беш чыл онаалдазын хуусаа бетинде күүседир дээш эрестиг ажылдаан.

Бүгү кол көргүзүүлер-биле беш чыл онаалдазын коллектив бо чылдың декабрь 9-та күүседипкен. Беш чылда 2182 муң рубльдиг продукциязын сайгарар планын 103,4 хуу күүсеткен, пландан 74 муң рубльдиин ажырган. Ниити продукция бүдүрер хемчээлин 2213 муң рубльге чедирип, планын 104 хуу күүсеткен болгаш пландан дашкаар 86 муң рубльдиг продукциязын берген. Мал саржаан бүдүрер планын 106 хуу күүседип, ниити хемчээлин 364 тоннага чедирген. Чалаң сүт продукциязын бүдүрер беш чыл онаалдазы 101,5 хуу күүсеттинген (планы 5078 тонна, күүселдези 5156 тонна).

Коллектив кежигүнери СЭКП-ниң эзлчеглиг XXV съездизинге уткуштур калбарган социалистиг чарышка киришнеш, тоску беш чылдың доозукчу чылының бүдүрүлге онаалгазын декабрь 9-та күүсеткен.

Х. АЛЛАНАЕВ.

Чадааннаның сүт заводунуң директору.

Оларны мактаар

Малды менди болгаш хүр ыштагладыры хуннуң чугула айтырыгларының биреззи. Материалдыг кежиктерниң үндезилекчилери өскүлер, малчыннар дугайында сагыш салыышкын амгы кичээнгейиниң төвүнде турарының ужуру база ында. Баян-Колда «Х Улуг хурал» колхозта Кызыл-Уруг Чулдумнуң 12 кижи составтыг бригадазының ажылын, допчу-даа бол, маңаа холбаштырарга мындыг.

Бригаданың тургустунган кол сорулгазы — малчыннарга дузалаары, ылаңгыя ыштагларда оларның чуртталга бажыңнарын септеп-селиири, чугайлап арыглаары. Чайдан эгелээш амга чедир олар биче эвес үүле-херекти бүдүрген: чаа тутканн 10 бажыңга печканы салып тургускан; эрги болгаш чаа 40 хире бажыңны малгаштааш, чугайлаан; элээн наш бажыңнарны дозулап будаан.

Б. БАГЫТ-ООЛ.

Чон хүндүлээр

Өвүр районнуң «Кызыл тук» колхозунуң аъш-чем болгаш идик-хеп магазини суурнуң төп кудумчузунда туруп турар. Ооң иштинге кире бээрге, арыг-силиг. Бараннарны делгиирлерде эмге-сенселиг чыскаэй салгаш, өртеңнерин тода бижигилеп каан.

Ол магазинниң садыгчызы Кыс Ооржак үр чылдарның иштинде ажылдап, даандырган херекти үргүлчү ак сеткилдиг күүседип келген.

Садыгжының кызыманнай ажылының түңнелинде чугула хереглелдиг бараннары үзүктелбейн турар.

Т. ООРЖАК.

Семинар

Ажылчы чоннар депутаттарының Эрзин район Соведи көдээ Советтер даргаларының, секретарьларының, база райкүүсномнуң кылдыстер эргелекчилериниң, оларның специалистериниң семинарын эрттирген. Аңаа райкүүсномнуң даргазы эш Н. Б. Тыртык-Кара «Европа чурттарының Хельсинкиге болган чөвүлел хуралдың түңнелдери болгаш амгы үеде делегей байдалы»; райкүүсномнуң план кылдызының эргелекчизи эш В. Б. Кунгаа «Удуртуучу кадрларның хууда мөзү-шынарының принциптери», райкүүсномнуң секретары эш Н. Л. Дажыңмай «Л. И. Брежневтиң Москваның Бауман сонгулда округунуң сонгулда мурнунуң хуралынга чугаазы» деп лекцияларны ылган.

Д. ЧЫРГАЛ-ООЛ.

ДЕЛЕГЕЙ БО ХУННЕРДЕ

СЭКП-НИҢ ДЕЛЕГАЦИЯЗЫНЫҢ КУБАНЫҢ КОМПАРТИЯЗЫНЫҢ БИРГИ СЪЕЗДИЗИНДЕ ЧЕДЕ БЕРГЕНИ

ГАВАНА. (СЭТА). Кубаның Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң чалааны-биле СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, СЭКП ТК-ның секретары М. А. Сусловка баштаткан Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының делегациязы Кубаның КП-зының бирги съездизинде чеде берген.

Делегацияның составында: СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнүнге кандидат, СЭКП-ниң Ленинград обкомунуң бирги секретары Г. В. Романов, СЭКП ТК-ның секретары К. Ф. Катушев; СЭКП-ниң Краснодар крайкомунуң бирги секретары С. Ф. Медунов, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының оралакчызы И. В. Архипов олар кирип турар.

«Гавананың «Хосе Марти» аэропортунга СЭКП-ниң делегациязын Кубаның Компартиязының ТК-зының ийиги секретары, Куба Республиканың революстуг чазааның Премьер-министриниң бирги оралакчызы Рауль Кастро, Кубаның Компартиязының ТК-зының Секретариадының кежигүнү, революстуг чазактың Премьер-министриниң оралакчызы Карлос Рафаэль Родригес, Кубаның Компартиязының ТК-зының кежигүнү, революстуг чазактың Премьер-министриниң оралакчызы Флавио Браво, Куба Республиканың ССРЭ-де элчини Северо Агирре Дель Кристо олар чуректиг ханызындан, аңыдуңма өзү-биле уткуп алган.

ССРЭ-ниң Куба Республикада элчини, СЭКП-ниң делегациязының составында кирип турар Н. П. Толубеев, ССРЭ-ниң элчин черинин болгаш Кубада өске-даа совет албан черлериниң ажылдакчылары делегацияны база уткаан.

ПРЕНСА ЛАТИНА АГЕНТИЛЕЛДИҢ КОРРЕСПОНДЕНТИЗИНГЕ М. А. СУСЛОВТУҢ МЕДЕГЛЕЛИ

ГАВАНА. (СЭТА). Кубаның Компартиязының I съездизинде СЭКП-ниң делегациязының баштынчызы, СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, секретары М. А. Сусловтун Пренса Латина агентилелдиң корреспондентизинге медеглелин «Гранма» солун парлап үндүрген.

М. А. Сусловтуң медеглээни болза: Кубаның Коммунистиг партиязының I съездизи куба улустуң амыдыралында төөгүлүг болуушкун-дур, ол съезд делегейге чугула ужур-дузалыг болуру чугаа чок. Ол съездите СЭКП-ниң делегациязын башташ, Хосталганың ортулуунга келири, куба өннүктер-биле ужуражыры хууда менээ улуг алдар болуп турар.

Пролетаржы интернационализмниң принциптеринге үндезилеттинген, бистин партияларывыстын болгаш чурттарывыстын аразында акы-дуңмалыышкы найыралдың база бүгү талалыг кады ажылдажылганын харылзаалары чыл келген тудум улам-на калбарып база быжытын турар. Кубаның партийжи съездизинин шиитпирлери бистин улустарывыстын эрге-ажыктарынга, тайбынның, социализмниң болгаш депшилгенин херээнин чаагай чоруунга ол найыралды болгаш кады ажылдажылганы улам ыңай хөгжүдерингe идиги бээр дээрзинге бүүрелдаг бис деп, СЭКП-ниң делегациязының баштыны чугаалаан.

ҮЕНИҢ ЧУГУЛА АЙТЫРЫГЛАРЫ

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Бодунуң бирги комитединиң (политиктиг айтырыглар болгаш айыыл чок чоруутуң айтырыгларының талазы-биле комитединиң) кииргени, чепсеглениишкинни дүжүреринің айтырыглары-биле холбашкан элээн наш резолюцияларны КНО-нуң Кол Ассамблеязы бадылаашкынарнын аажок хөй нуруузу-биле үүлдүг деп көрген.

«Массалыг үзүткаашкынның чепсээниң чаа хевирлерин болгаш ындыг чепсектиң чаа системаларын ажылдап кылырын болгаш бүдүрерин хоругдаар» дугайында совет санал-ды 112 күрүне деткээн. Делегаттарның хөй нуруузу база-ла өске совет санал дээш — «ядролуг чепсектиң шенелдерин бүрүү-биле болгаш бүгү-ниити хоругдаар дугайында көрээни чарарының дугайында» резолюция дээш бадылааннар.

Кол Ассамблея ол айтырыгларны бодунуң XXXI сессиязының хүн айтырыынга киирер деп доктааткан.

Чыылдырарының эгеленчизи Совет Эвилели болуп турар чепсеглениишкинни дүжүрер талазы-биле бүгү-делегей конференциязын Ассамблея шиитпирлиг деткээн болгаш ол айтырыгны база-ла дараазындагы сессиязының хүн айтырыынга киирер деп шиитпирни хүлээп алган.

Делегейниң айыыл чок чоруун, кижилериниң чаагай амыдыралын болгаш кадыкшылын хандырарының эргежок ажыктарынга дүүшпес, дайын болгаш өске-даа хоралакчы сорулгалар-биле долгандыр турар бойдус үүлдериниге база агаарга салдар чедирерин хоругдаар талазы-биле конвенцияны чарарынга хамаарыштыр КНО-нуң мөөң мурнунда сессиязынга ССРЭ-ниң тургусканы база бир чугула эгеленчи чорукту КНО-нуң делегаттары деткээн.

Химиктиг чепсектиң бүгү-ле хевирлерин ажылдап кылырын, бүдүрерин база чыыл мөөңнээрин шуут хоругдаарының болгаш оларны бүгү күрүнелериниң арсеналындан хураап алырының дугайында дугуржулганы дүрген чедип алырының эргежок чугулазының дугайында резолюцияны Кол Ассамблеяның хүлээп алганы чепсеглениишкиннерни эңдере бүдүрерин болдурбазы дээш демиселге чугула болуушкун болган.

Африкага, Чоокку Чөөн чүкке болгаш Мурнуу Азияга ядро чок зоналарны тургузарынче угланган күчениишкиннерни деткип турар элээн наш резолюцияларны Ассамблея база-ла хүлээп алган.

Чепсеглениишкинни дүжүрер талазы-биле бүгү-ле хемчеглерге КУР-нуң делегациязы калчаалыы-биле удурланган, бо талазы-биле чүгле чаңгыс-даа санал киирбээн эвес, харын чепсеглениишкинни дүжүреринің айтырыгларының талазы-биле резолюцияларга дыка хөй таварылгаларда удур бадылаан ийикпе, азы бадылаашкыннаргa киришпээн.

ЧАҢГЫС ЭП БОЛГАШ СЫРЫЙ КАТТЫЖЫЫШКЫН

Польшаның каттышкан ажылчын партиязының VII съездизи ажылын дооскан. Польша улуска ооң төөгүлүг ужур-дузазы чүдел дээрге, сайзырангай социалистиг инитилелди тургузарынга чаа үе-чаданы ооң салганы болур. Съездинин төлевилээн сорулгаларының кол утказын допчузу-биле мынчаар илередип болур: социалистиг инитилелдиң улам ыңайгы динамиктиг тургузуушкуну дээш, күш-ажылдың улам-на бедик шынары дээш, чоннуң амыдыралының байдалдарын экижидер дээш.

Улусчу Польшаның догуннап келген 30 чылдарының дургузупда польша ажылчы чоннар ПКАП-тың удуртулгазы-биле кедергей улуг чедиишкиннерни чедип алган болгаш бо оңгу чылда хөгжүдениң шынар талазы-биле чаа үе-чадазын чедип алырының бүгү-ле материалдыг болгаш угаан-бодал үндезин-суурун тургускан. 1980 чылда национал орулга 1970 чылдаазындан 2,3 катап хөй болур, улуттур бүдүрүлгези 2,5 катап, кодээ ажыл-агый бүдүрүлгези —1,5 катап өзер. Улус ажылагыйының кол фондулары ийи катап көвүдээр болгаш ону үндезинин-биле модернизастаан турар. Чоннуң орулгалары он чыл дургузунда үш катап база хереглел фондулары ийи катап өзер.

Польша ам ол оруктун ортаа үезинде чоруп орар. ПКАП чонга берген бодунун бүгү аазаашкынынарын, VI съездинин төлевилээнин бүгү программаны күүсеткен дээрзин бүзүрелдии-биле бадыткаан эрткен беш чылдың түңнелдерин съезд үндүрген. Бар материалдыг үндезин-суур, чуртта күш-ажылчы көдүрүүшкүн, партияның болгаш чоннуң чаңгыс эви — ПКАП-тың VII съездизинин салган сорулгалары база-ла чедиишкиннинг күүсеттинген дээрзинин идегелдиг магадылалы.

ЭДЧ-ниң кежигүннери чуртарның социалистиг экономика интеграциязына Польшаның улам ыңайгы киржилгезинин оруктарын ПКАП-тың VII съездизи тодаргайлаан. ПКАП ТК-ның Бирги секретары эш Э. Герек VII съездиге илеткелинге мынча деп чугаалаан: «Польша ол чорудулганы калбартыры дээш, кады ажылдажылганың дээди хевирлеринче улам-на кэлбак фронт-биле шилчиири дээш туржун турар. Бо оңгу чылда ЭДЧ-ниң кежигүннери чуртар-биле бараан саарылгалын бети дээрге-ле 3,5 катап өстүрерин чедип алыр сорулганы бодувустуң мурнувуста салган бис».

ПУР биде ССРЭ-ниң аразына бараан саарылгазының беш чыл хуусаалыг дугуржулгазы хуусаазындан бир чыл бурунгаар күүсеттингенин съездиге демдеглээн. Польша коммунистерниң болгаш бүгү польша улустуң Совет Эвилели-биле найыралды база кады ажылдажылганы бүгү хемчег-биле калбартыр болгаш ханыладыр изиг күзелин съезд көргүскен. СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары эш Л. И. Брежневке баштаткан СЭКП-ниң делегациязының съездинин ажылынга киришкенин ПКАП-тың бедик ат-алдарын Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының үнелеп көргенинин, совет-польша найыралдың илерээшкини кылдыр Польшага хүлээп алган.

Бистин партиявыстың болгаш совет улустуң дугайында, СЭКП-ниң политиказының дугайында съездиге эш Э. Геректи чугаалаан состерин бедиидиге үнелевишаан, эш Л. И. Брежнев съездиниң киржикчилериниң мурнунда бодунун чугаазынга мынча деп: «Чаңгыс эп, найырал болгаш акыдуңмалыышкы чорук ленинчи партияның болгаш Совет күрүнениң Польша-биле харылзааларының алыс уткалы болуп келген болгаш ындыг болуп артар-даа».

(СЭТА).

Перунун найысылалының муң-муң чуртакчылары Лимада делегейниң тоску Оожум океан ярмарказында Совет павильонга чорааннар.

Е. АЛЕКСЕЕВТИЦ фотозу. (СЭТА-ның фотохрониказы).

Лаос — Улус-демократтыг Республика

Лаос улустуң амыдыралында улуг болгаш чугула болуушкун болган. Чүл дээрге чурттун найысылалы Вьентьянга эрткен улусчу төлөөлекчилериниң национал конгрези хаанныг өзүну узуткаан, Лаос Улус-демократтыг Республиканы (ЛУДР-ны) чарлаар деп шиитпирни хүлээп алган.

Лаостун патриотчу фронтузунун ТК-зының даргазы Суванвонг республиканың президентизи болган. Чурттун чаа чазаан улусчу-революстуг партиясының ТК-зының чиңгине секретары Кейсон Фомвихан баштаан.

Колони-феодалдыг өзү-чурумнун арттырып каан уржуктарын бүрүн узуткаарының, эрге-чагырганың улусчу органнарын хөгжүдериниң, улустун чепсектиг күштерин бүгү талазы-биле быжыглаарының эргежок чугулазының дугайын чазактың парлаан программазында айыткан.

Бүгү национал экономиканы эде тургузарын, арга-ыышты, казар байлактарны, суг-чарны национализастаарын, хоорайларда черлерге хуу өнчүүну узуткаарын, ниити улустун өнчүүн хөгжүдерин ук программада көрген. Чазак кодээ ажылагыйны коллективизастаарынга, «эштежилге бөлүктерин», «демнежилге бөлүктерин», үлегерлиг кодээ ажыл-агый кооперативтерин болгаш шенелде кылдыр куражыл-агыйларныдаа тургузарынга идиг болур.

Улусчу эрге-чагырга бижик билбес чорукту дүрген узуткаар, массаларның культурлуг деннелин бедидер, кадык камгадалын хөгжүдер, хоорай-даа, кодээ-даа черлерде чурттакчы чоннуң амыдырал байдалын экижидер дээш бүгү хемчеглерни алыр.

Лаостун даштыкы политиказы улус-демократтыг республиканың тайбын болгаш хамаарышпас чоруун хандырарынче угланган болур. ЛУДР социалистиг чурттар-биле эп-сеткил каттыштырылгазын болгаш кады ажылдажылганы быжыглаар. Ооң-биле чергелештир ол бүгү чурттар-биле оларның күрүне тургузуу хамаан чокка тайбын кожа-хелбээ догуннаашкынның принциптерин барымдаалап дипломаттыг болгаш садыг харылзааларын тургузар.

Лаос Индий-Кыдат чартык ортулуктун төп кезээнде туруп турар. Үш миллион чурттакчы чоннуг ук чурт Вьетнам болгаш Камбоджа-биле калы Франциянын колониалдыг империязының составынга кирип турган. Делегейнин ийиги дайынынга хосталгага ынакшылдыг улустарының улуг тиилелгезинин салдары-биле 1945 чылның тоңчүзүнде Лаостун чону, Индий-Кыдатның өске-даа чурттарының улустары ышкаш даштыкы дарлалга улуг тура халаан. Ынчалдаа-даа 1946 чылын өгезинде аңаа келген француз шериглер ук тура халыышкынны баскаш, ооң киржикчилерин кам-хайыра чок шаажылаан.

Ындыг болзажок хосталга дээш демиселче лаос улустуң күзел-чүткүлү сынмаан. 1950 чылдың августа Лаостуң бир можузунга улусчу төлөөлекчилериниң бирги конгрези болган. Ук конгресске Лаостуң хосталга фронтузун тургузар деп шиитпирлээ, ону 1956 чылда патриотчу фронт (Нео Лао Хаксат) деп эде адаан. Ол фронт чуртка эн-не массалыг демократтыг организация апарган болгаш лаос улустуң дайынчы авангарды — улус-демократтыг партияның удуртулгазының адаа-биле хамаарышпас болгаш демократтыг Лаос дээш патриотчуларның демиселин баштаан.

Индий-Кыдатка национал-хосталгалыг шимчээшкин нарын байдалче хөгжүп келген. Француз колонизаторларның соонда аңаа алдан чылдарда американнар чеде берген болгаш улуска удур каргыс өзүну мөңгежидерин орадлажып турган тус черниң шериг-феодалдыг хөренгитеннерин бар шаа-биле деткээн.

Вьетнамга америк агрессиянын буурап дүшкени Камбоджаның болгаш Лаостуң патриотчуларының демиселинге таарымчалыг байдалдарны тургускан. 1973 чылда Лаоска тайбынны катап тургузар болгаш национал найыралдажылганы чедип алыр дугайында дугуржулгага ат салган. Ооң түңнелинде реаксылыг хөөннүг барының үзелдиг бөлүктер чүгле нейтралистерниң төлөөлекчилери киржир эвес, харын Нео Лао Хаксаттың патриотчуларының төлөөлекчилери база киржир, коалисчи чазакты тургузарын чөшпээрежир ужурга таварышкан. Ооң соонда чуртка күштерниң деңзигүүру барының үзелдиг бөлүктерге шуут ажык чок кылдыр өскерилген болгаш адак соонда олар бүрүн аштырганын билинген. Оларның эп-не каргыс, дерзин кезектери даштыкыже дезип үнгүлээн.

Ханныг өзүну Лаоска тайбын арга-биле узуткаан. Хаан турган Саванг Ваттхан дүжүлгеден эки тура-биле чайлап берген болгаш күрүне баштынының чанында дээди чөвүлекчиге томуйлаттырган. Сөөлгү үеге чедир премьер-министр турган, нейтралистерниң баштыны Суванна Фума улус-демократтыг республиканың чазаанын чөвүлекчиги апарган. Найысылалга болган байырлыг өзүлалга чүве чугаллааш, ол чуртту эргелеп башкарарын чоннуң өзүлүг төлөөлекчилеринге дамчыдып бээрин бодумга улуг ат-алдар деп санаар мен дээрзин медеглээн.

А. КРАСИКОВ.

СЭТА-ның хайгааракчызы.

Улусчу чогаадылга фестивалы

БАШТАЙГЫ КӨРҮЛДЕ

Улусчу чогаадылганың Бүтүн-эвилел фестивалының бирги ээлчээ бистиң республиканың тус-тус районнарында ам чоруп турар.

Кызыл районнуң бот-тывынгыр уран үүлдүн эң баштайгы көрүлдези болуп эрткен. Анаа чаа тургустунган районнуң сес коллективинден 200 ажыг кижи киришкен болгаш 160 хире номерни көргүскен.

Соок улам дынзып орар. Үнген ыыштарны мөңгүн хыраа шуглалкан. Эртен, кежээ туман-шаң диргелип турар. Декабрьның шак ындыг эртенинде районнуң «Мир» Культура бажыңынче далашкан кижилер-ле хөй. Оларга ыштың соогу-даа шаптык болбаан. Көрүлде концерт эгелээриниң мурнунда-ла залдың олуттары шыырт дола бергеш.

Көрүлдениң баштайгы хүнү шамбалыгжыларның оюн-концерти-биле эгелээн.

Шамбалытың бот-тывынгыр уран үүл коллективи куңгуртугжулардан дудак чок, эки белеткелдиин көргүскен. Оларда база-ла бот-чогаадылгалар, национал хөгжүм хереклелери-биле күүселдер хөй черни эөлеп турар. Бөлүк оолдар, кыстарның төрээн черин мактап:

Сыын, мыйгак турлаа болган
Сыннар адаа Шамбалыгны.
Сыннар адаа Шамбалыгның
Сыгыргазы оолдар бис.

дээн янзылыг ырлап, хөөмейлеп күүсеткени эки үнелелди алган. «Чайлагда байырлал» деп танцыны бөлүк аныяктар аваангыр-кашпагай күүсеткен. Шамбалыгжыларда оон-даа өске эки номерлер хөй болган.

«Тере-Хөл» колхозтуң бот-тывынгыр коллективи концертин Б. Эрексениң тургусканы «Тываның эрткен оруу» деп литература-музыкалыг композициязы-биле ажыткан. Оон уран аялга дыңналып, тыва чоннуң аар-берге эрткен оруу көстүп кээр. Көрүкчүлериниң сагыш-сеткили хайныгып, көргүзүтүнүң төнчүзүнге чедир сонуургал кошташ дивээн. Баштайгы номерден эгелээш-ле кунгуртугжулар көрүкчүлериниң кичээнгейин хаара тутканы. Оларның идик-хеви каас-чараш, номер бүрүзүнге таарышкан. Концерттиң программазы байлак. Хөөмей, сыгыт, ыры, шүлүк, кыска көргүзүглер, танцы-сам дээш янзы-бүрү жанрлардан концерт тургустунган. Оларның концерт көргүзүүнде бир демдеглексенчиг үүл болза, программада үениң тыныжын көргүскен үүлдерни колдап киргенинде, бот-чогаадылганың хөй болуп турары, эң хол чүве ол бүтүнү шалыпкыы болгаш шын, чараш күүседип турарында. Ук концерттен пенсионер кырган А. Седиптиң бызаанчыга болгаш лимбиге тыва аялгаларны эптиг хоюнадыр күүседирин, И. Сагаачының «Алуучин» деп моол ырны моол дылга, Б. Эрексениң шоодуглуг ырларны ырлаанын, Д. Кууларның «Ие дугайында баллада» деп шүлүктү өткүт тода, аянныг номчаанын көрүкчүлер сонуургаан.

Бир-тээ чаа районга бот-тывынгыр уран үүл көрүлдеэн бир-ле дугаар болуп турар болганда, коллектив бүрүзүнүң идик-хеп, номер болгаш хөгжүм хереклелериниң талазы-биле кызыл белеткенгени көскү. Районнуң Культура бажыңының бот-тывынгыр артистеринде солун көргүзүглер хөй болган. Баштак-хөлүг номерлерден ацгыда, олар нарын көргүзүглери солун кылдыр күүселирге, көрүкчүлер диңмиттиг адыш часхап, катап-катап дилеп турган. Чижээ, Гулак-Артемовскийниң «Дунай ындында запорожчу» деп хөкүг операзындан үзүндүнү Л. Носова биле Н. Кононенко кончуг эки, шынап-ла, каттырынчыг кылдыр күүсеткен. Оларның ол көргүзүү түңнел концертке киргеи.

Баян-колчуларда база-ла көрүкчүлериниң сонуургалын хайныктырып кээр номерлер арбын болган. Ылаңгыя «Аныяк кадарчының ырын» бөлүк ыстар күүседип турда, солун, көрүксенчиг, дыңнаксанчыг. Оларның сценага үнүп кээри, туруп аары, хеп-сыны безин көрүкчүлериниң эстетиктиг таалалын хайныктырар. Ол-ла коллективтен аныяк кыс Л. Водопоолованың «Айлаңмаа» болгаш «Дамычак» деп ырларны тыва дылга аянныг, шын, өткүт, тода, хоюнадыр ырлаанын көрүкчүлер мегелеп, бөлүк оолдар, кыстар аразында удур-дедир хөгжүм турган, эвээн каш кожаңнары аңчы, саанчы, чылгычы, комбайнер дээн янзылыг профессия аайы-биле күүсеткени база жюриниң эки деп үнелелин алган.

«Шамбалыгның» кожазы «Тиилелге» совхозтуң бот-тывынгыр артистериниң көргүскен концертинде эки номерлер хөй. Ылаңгыя М. Белек-оол арагачылар дугайында бодунуң чогаатканы шүүмчүлелдиг шүлүүн эки, аянныг, өткүт чидиг күүсеткенин көрүкчүлер сонуургаан. Жюри база ону эки деп санааш, түңнел концертке киргеи. Ол-ла коллективтиң хоочунары ырлаар-шоорлаар, 76 харлыг Иван Чывылаа, бызаанчылаар, хомустаар, игилдээр, 59 харлыг механизатор Ооржак Тойбу-Хаа олар аянныг, хөглүг сергек оюну-биле чыыгланнарның кичээнгейин хаара тутканы. Аныяк шаанда-ла олар уран үүлге хандыкшылдыг чораан. Үүлге олар эвес, өске-даа коллективтерден концерттерге киришкен хоочун кижилер аныяктарга өөредиглиг үлегер-чижек болбушаан, оларны уран үүлге ынак болурунче, массалыг концерт көргүзүглериниге идепкейлиг киржиринче хей-аът киирип турар. Аныяктар оларның байлак арга-дуржулгазын, талантызының чажыдын өөренип, шингээдип алыры чугула.

Уран үүл талазы-биле талантылыг хоочуннар барык хоорай ,суур бүрүзүнде бары чугаажок. Ынчангаш соулга болза, оларны бис деткип, чон мурнунче чалап, сцена кырынче үндүрер үжүрлүг бис. Ындыг турбуже бо көрүлдеде киржип турар коллективтериниң хөй кезии слче кичээнгей салбааны көскү.

Кызыл районнуң көдээ бот-тывынгыр артистериниң концерти солун болган

Эки белеткенири —кол үүл. Чамдык коллективтериниң белеткели кошкак болганы көрүлде үезинде илерээн. Далаш белеткенири — эки түңнелге чедирбес дээрзин хөй чылдар дургузунда концерттерге, фестивальдарга идепкейлиг киржип келген хоочун механизатор О. Тойбу-Хаа чугаалап турар («Тиилелге» совхоз):

— Организастыг чорук кошкак болган. Белеткенир дээш чыглып чадап шаг боор-дур бис. Ур-даа белеткенмедивис. Улус шупту ой-шаанда чыглып кээп, сүмележип, чогаадыкчы өзу-биле бир демниг шалыпкын белеткейин турар болза, кижи бүрүзү соруктуг, бүзүреддиг болур болгай...

Далаш чорук багай дээрзин талантылыг хоочуннуң чугаалап турары чөптүг. «Тиилелге» совхозтуң бот-тывынгыр артистери ниитизи-биле эки ойнаан. Бир эвес далаш чок, баш бурунгаар эки белеткенген болза, шаңналдыг черлерни эөлээр турганы чугаажок.

Ийи-чаңгыс эки номерлер бар-даа болза, Чербиниң, Кара-Хаактың болгаш Сукпактың коллективтери ниитизи-биле кошкак белеткенген. Ылаңгыя маңаа Сукпактың бот-тывынгыр артистериниң күүселдезиндаа, идейлиг утка-шынары-даа куду деңиелле номерлер көргүскенин демдеглээр херек.

Ук , көрүлдеге Элегес-Аксы биле Терлиг-Хаяның коллективтериниң ол чугула кампанияга киришпейн барганының чылдагааны билдинмес боор арткан.

Түңнелинде көрүлденің неделдезинге дүүштүр бүтү талазы-биле эки белеткелдиг болганы дээш бирги черни Кунгуртугнуң, ийиги черни Шамбалыгның, үшкү черни Баян-Колдуң бот-тывынгыр уран үүл коллективтериниге жюри тывыскан. Оларга бирги, ийиги, үшкү чергениң дипломнарын тывыспышаан, өртектиг бараанар-биле шаңнаан.

Э. ТҮЛҮШ.

ЧУРУКТАРДА: районнуң «Мир» деп Культура бажыңының херээжен бөлүк ыраажылары (үстүнде), ол-ла коллективтен Л. Носова биле Н. Кононенко (адаанда чурукта, оң талазында) «Дунай ындында запорожчу» деп операдан үзүндүнү күүседип тур.

Чербиден башкы О. Шыырак-оол (адаанда чурукта, солдагай талазында) бызаанчы-биле тыва аялгалар күүседип олур.

ЧАА ПАСПОРТТУ ТЫПСЫРЫ

Бистиң чуртувуста хоорайның-даа, көдээниң-даа чонунга чаа хевириниң паспортун тыпсыр дугайында Хоойлуну хүлээп алганы ССРЭ-ниң паспорт системазында политиктиг улуг ужур-дузалыг болуушкын. Чуртка ону кылып чорудары совет кижилериниң, эң ылаңгыя аныяктарның патриотчу чоруун социалистиг Төрээн чурту дээш чоргааралын, Совет ниитилелдиң мурнунга хамааты болгаш хууда хүлээлгезин күүседир талазы-биле харыысалгалыг болурун негеп турар.

Чаа хевириниң паспортун чонга тыпсыры, ону шын организастап чорударындан, чорудар хуусааларын чонга тодаргай айтып, тайылбырлаарындан көнчуг хамааржыр.

Чаа хевириниң паспортун 1976 чылдан эгелээш, 1981 чылга чедир үениң дургузунда дес-дараалашкан тыпсыр.

Бир-ле дуварында ол паспортту алыр хамаатылар болза:

— 16 хар четкеннер.

— Совет Армияның хүрээлеңинден хосталганнар;

— Көдээ черлерде чурттап турар хамаатылар ол чурттап турар чериниң девискээринден 45 хонуктан өрү хуусаада үнүп чоруур апарганда;

— Кижилер фамилиязын, адын, адазының адын өскерткенде;

— Паспорт ажыглаттынмас кылдыр үрелгенде азы шын эвес, частырыглыг бижидилге болганда.

Кызыл хоорай Совединиң күүсенчи комитеди эрги паспорттарны солуур болгаш чаа паспорттарны тыпсыр талазы-биле дараазында графикти бадылаан.

1976 чылда хоорайның Интернационал кудумчузундан эгелээш (эжеш талазы) Чүльдүм кудумчузунга чедир (саарзын талазы) аңаа хамаарышкан Кызыл партизан кудумчузундан эгелээш Складская кудумчузунга чедир доора кудумчулары-биле кады кеззинде чурттап турар хамаатыларга тыпсыр.

1977 чылда Чүльдүм кудумчузундан эгелээш (эжеш талазы) Топографическая кудумчузунга чедир (саарзык талазы) база-ла аңаа хамаарышкан доора кудумчулары-биле кады кеззинде чурттап турар хамаатыларга тыпсыр.

1978—79 чылдарда Интернационал кудумчузундан (саарзык талазы) Кызылдың ЦЭС-ке чедир, аңаа хамаарышкан доора кудумчулары-биле кады чурттап турар хамаатыларга.

1980—81 чылдарда Топографическая кудумчузундан эгелээш, (саарзык талазы) хоорайның Шагаан-Арыгже талазында ГАИ постузунуң турары черинге чедир база Улуг-Хемниң оң талазының чурттакчылары солуур.

Паспортун солудар хамаатылар дараазында документилерни белеткеп алыр: эрги паспорт, мэйык ёзугаар долдурар билдириишкин, 5х6 см. хемчээлдиг 2 фоточуруктар.

1976 чылда паспортун солудар хамаатылар чүгле дараазында айыткан адрестерде туруп турар фотография черлеринге чуруун тырттырарын чөпшээрээр: Кочетов кудумчузу, бажың 104 «а» («Огонек» аттыг кафе, ийиги кады), Рабочая кудумчузу, бажың 162.

В. ЗИНОВЬЕВА,
хоорайның паспорт столунуң начальниги.

Кузбасс—фестиваль киржикчизи

Ажылчы чоннарның бот-тывынгыр уран үүлүнүң бирги бүтү-эвилел фестивалынга Кемерово областың 65 улусчу театрлары болгаш хей санныг бот-тывынгыр коллективтери киржип турар.

Ада-чурттун Улуг дайынынга совет улустун тиилелгезиниң 30 чыл оюнга турасказаткан, улусчу талантыларның ол көрүлдезиниң бирги үе-чадазы улустун чогаадылгазының улуг болгаш чайынналчак байырлалы кылдыр эрткен болгаш аңаа клубтарның, албан черлериниң, бүдүрүлгелериниң, колхозтарның болгаш совхозтарның, ол улуг үлетпүрлүг төптүң өөредилге черлериниң бот-тывынгыр коллективтери боттарының уран үүлүн көргүскен. «Тиилелгелиг найың турасказалы», «Ажылчын холдарның поэзиязы», «Күш-ажылдың болгаш демиселдің ырлары болгаш танцылары» деп база өске-даа театржыткан байырлалдарга 200 мун хире бот-тывынгыр артистер киришкен. Область төвүнге болган, «Улуг тиилелге алгатсын» деп ырның болгаш танцының бүтү Кузбасс байырлалы-биле көрүлде-конкурстар доозулган.

Фестивальдың чорудулгазында 30 мун кижини каттыштырып турар дөрт чүс ажыг чаа коллективтер тургустунган.

Улусчу коллективтериниң репертуарының үндезинде — Ленин, Коммунистиг партия, Төрээн чурт дугайында чогаалдар, совет авторларының эң дээре чогаалдары. Бот-тывынгыр уран үүлүн 450 улуттукчузу бодунуң мергежилин бедиткен. Профессионал уран үүлүн албан черлериниң, эң улуг культура ордуларының болгаш бажыңдарының, өөредилге черлериниң көдээ бот-тывынгыр уран үүлү шефке алган чоруу ону улам ыңай хөгжүдеринге дузалаан.

Бот-тывынгыр уран үүлүн материалдыг базазы-даа быжыккан. Фестивальдың эгезинден бээр чаа 20 клубтарны ажыглалга киирген.

(СЭТА).

СЭТА-НЫҢ СПОРТ МЕДЭЭЛЕРИ

● **Шыдыраа.** ССРЭ-ниң чемпионадыныр он бирги салыында Гулько Дворецкийни уткаш, 8,5 саныг болуп, турнир таблицазын баштай берген. Геллер Ваганяны, Таль Дорошкевичини уткан. Альбурт — Балашов, Петросян—Полугаевский, Клован — Дорфман оларның салыглары хайым болган.

● **Хонгий.** «Известия» солунуң шаңналы дээш маргылдааның бүдүүзүнде ССРЭ-ниң шилиндек командазының хоккеистери пйиги белеткел ужуражылгазын эрттирген. Бо удаада олар «Спартак» командазын база катап 10:2 санга уткан. ССРЭ-ниң шилиндек командазындан шайбаны киргеннер: Харламов, Жлуктов (ийи-ийи), Голиков, Бодунов, Капустин, Петров, Михайлов, Балдерис; «Спартактан»— Якушев, Щадрин.

ЧАСТЫРЫГЛЫГ КӨШТЕР

Тыва АССР-ниң чемпионадының ийиги салыында хоорай шыдыраачылары көдээ спортчуларның хей кезиин удун ап, маргылдааны чедиишкиниг эгелээн.

«Далашкан күске сүтке дүжер» деп тыва улустун үлегер чугаазында ышкаш, оюн бүрүзүнге беш шак чарыгдаар турбуже-ле, шак безин чедир ойнавайн, частырыглыг көштер кылгаш, уттургулаан шыдыраачылар бар. Чөөн-Хемчиктиң шыырак шыдыраачыларының, биреэзи Ө. Беган Ак-Довуراктан келген эмчи В. Стифоровту ударының кыры оргаш, сагыш-сеткили аажок далажып ойнааш, частырыглыг көштү кылып, артык бодазын безин ажыглап четтикпейн баргаш, удурланыкчызынга маттадып алган.

Ындыг хевирлиг салыг өвүрнүн шыдыраачызы К. Ооржакка база таварышкан. Ол оюнуң ортузунда семеремилел чок кошкак көш кылгаш, мастерге кандидат Н. Шишигинге аъдын чара шалаттырып алгаш, ол-ла дорааи дүжүп берген.

Ийи салыгдан 2-2 саннарны алган Н. Шишигин, В. Стифоров, Х. Ондар, Д. Ондар, Н. Онуфриев өске арткан ойнакчыларны мурнап турар. М. Адыг-оол, Максим Монгуш, Л. Мохов 1,5—1,5 саннарлыг.

С. ДАНЗЫ.

Телевидение

ДЕКАБРЬ 17-ДЕ

МОСКВАДАН

9.00 — Медээлер.
9.10—«Ямалды ажытканы». Документалдыг телефильм.
9.40—«Поэзия». Поль Элюар.
10.15—«Эртем бөгүн». Ленинградтан дамчыдылга.
10.45—«М. Пальм ырлап тур». Өөнүг.
10.55—Уругларга фильм. «Он беш харлыг капитан». Уран-чечен фильм.
12.15 — «Горнистер, харыылаңар!» Өөнүг.
13.00—Киножурнал.
13.10—«Саянда чаа комплекс». Өөнүг.

КЫЗЫЛДАН

13.40 — «Эрлер». Уран-чечен фильм.
14.50—Документалдыг фильм.

МОСКВАДАН

15.25—«Съездиден съезд чедир». «Совет Азербайджан». Өөнүг.
17.30—«Ye». Информастыг программа.

КЫЗЫЛДАН

18.00—«Аныяк ленинчилер». Дамчыдылга.
18.20— Телемедээлер.
18.30—Телемедээлер.
18.40—Чарлалдар, реклама.

МОСКВАДАН

18.45—«Бодуңну шенеттин». Өөнүг.
20.00— Медээлер.
20.15—«Съездиден съезд чедир». «Совет Азербайджан». Өөнүг.
22.20—22.30— Чапсар.
22.30—«Делегейниң улустарының чогаадылгазы». Өөнүг.
23.00—«Ye». Информастыг программа.
23.30—01.45—«Известия» солунуң шаңналы дээш делегей маргылдаазы». ССРЭ-ниң болгаш Финляндияның чыынды командалары. В. И. Ленин аттыг Төп стадионуң Спорт ордузуидан дамчыдылга.

Редактор В. С. ШАРАВИИ.

КИНО

ДЕКАБРЬ 17-ДЕ

«НАЙЫРАЛ»: «Муңган» ынакшылдың чазы» 9.40, 11.30, 13.20, 15.10, «Чехословакия» 17.00, 18.50, 20.40 шактарда.

«ПИОНЕР»: «Хараачыгайлар чазын ужуп кээр» 9.00, «02 чугаалап тур»—киноклуб 10.30, 15.00, «Иениң хүлүмзүрүү» 12.35, 20.55, «Гусар балладазы» 17.05, 19.00 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Шериг чажыды» 15.00, «Ындынналган ынаншыл» 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

«ВОСТОК»: «Дерзии» 15.00, «Музыканың үннери» (2 сериялыг) 16.50, 20.10 шактарда.

(Солуннуң дараазында номери декабрь 19-та үнер).

Урана Сереновна—ыраажы кижи

1941 чылда Эрзин районунуң Качык деп суурга арат өгбүлеге бичии уруг төрүттүнген. Ону Урана деп адаанар. Адазы бичии уруунуң ыглазары кончуг боорга, чаптаң «ыраажы боор чүве эвесле аяк моң» дижип чугаалажып турган. Шынап-ла, бичии Урана сут узуптар апаргаңнан бээр-ле үрүглүү бир-ле ырның аялгазын өттүнүп ырлап чоруур болу берген.

Ол школага өөреп бергеш, белеткел классындан эгелээш 8 классты дооскуже өөренирчилериниң уран үүл көрүлдезиниң доктаамал киржикчизи болуп келген. Ол чылдарда Урана школачыларның чараш ырларын өөрү-биле кады ырлап чораан...

Кыызлың хөгжүм-шин театрының дирекциязы аныяк ыраажыны сонуургап, театрның эстрада артизинге хүлээп алган. Ол үеде Урана композиторлар А. Чыргал-оолдуң, Р. Кенденбильдиң, А. Лаптаңның чаа солуп ырларын удаа-дараа чер-черге чонга бараалгаткылаан.

1959 чылдан 1963 чылга чедир Эрзин, Тес-Хем районнарының культура-албан черлеринге ажылдап турган. Ол чылдарда Урана Сереновна чонну уран үүлге хаара тудуп, бодунуң кызымаккайын көргүскен. Уран үүл талазы-биле кызымаккай ажылы дээш Урана Сереновна хүндүлүг бижиктер-биле болгаш өртектиг бараанар-биле хей удаа шаңнадып келген.

— Школачы болгаш улгадып-даа келген үемде мээң улуг үгбам Клара мени ырларыңга ынак болуруп сүмелеп, канчаар ырларын айтып берип чораан. Менден биче дуңмам Галина үргүлүү мээң-биле кады ырлаар, баянга, гитарага, дошпулуурга болгаш гармоньга эки ойнаар чораан. Үргүлүү-ле кады ырлаар чораан бис—деп, Урана сактып чугаалап орар.

Шынап-ла, бо үш угбашкы үүлге тыва, орус ырлар эвес, а харын-даа найырадыг кожахөлбөө Моол Арат Республиканың аймактарының эки дээш ырларын Тывага пептерединге үлүг-хуузун киргеи.

Чоокта чаа Сарыг-Септиг Культура бажыңынга болган концертке Урананың моол улустун «Мээң оглум өзүп келген» деп ырызын ырлаанын чон сонуургаан.

— Сөөлгү үеде профессионал болгаш бот-тывынгыр композиторлар чаа хевириниң ырларын бижип турарынга өөрүүрдүр мен. Солуннарга парлаттынган нота бүрүзүн тускай папкага шыгжап ап турар мен. Телевизор, радиога дамчыткылаар ырларны база сонуургалбиле көрүп, дыңнап черле чаңгыс-даа дамчыдылга эрттирбезин кызып турар мен — деп, Ураны Сереновна чугаалаар...

Урана Сереновна эмнелгениң бүрүткел кылыр черинге ажылдаа-ла 10 чыл чедип турар, идепкейлиг хей-ниитичи. Эмнелгеде профсоюзтың месткомунуң культура-массалыг секторунуң кежигүнү. Ол ышкаш школада ада-ие комитединиң кежигүнү. Үш уругнуң иези болгаш оларның төлептиг кижизидикчизи. Улуу Нелля 8 класста, ортуну Орлан 6 класста, а хеймери Лора 3 класста өөренип турарлар. Орлан уран үүлге ынак. Ам ол музыка школазының чурулга салбырында эки өөренип турар.

Партия кежигүнүге кандидат Урана Сереновна Серээдар ажылынга кызымак. Ол чүгле чоннуң эвес, а чаа эстрада ырларын ырлаарынга база ынак. Хову турлаанын, малчыннарның күзенчиг аалчызы. Культура бажыңының директору Виктор Петрович Харченко Урана Сереновнаның репертуарын байыдарынга кызымаккай дузалажып турар.

Хоюг үн-биле оон күүсеткилээн ырларын чон таалап дыңнаар.

Б. КЕНЕШ.

Алгаар

Кызылдан агаар станциязының медээзин өзугаар алырга, бөгүн республикага бүргеп, аязыр, чамдык черлерге биче хар чаар. Янзы-бүрү угланыышкынныг хаттың күжү кошкак. Агаарның температураза дүне даглыг черлерге 24—29, өске артканнарынга 34—39 градус, хүндүс даглыг черлерге 14—19, өске артканнарынга 24—29 градус соок болур.

Кызылга эдир булуттаар, чагбас. Янзы-бүрү угланыышкынныг хаттың күжү кошкак. Агаарның температураза дүне 34—36, хүндүс 25—27 градус соор.

Редакцияның адреси: индекс 667000

Кызыл. Шетинкин-Кравченко кудумчузу бажын № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторнуң 24-63, редакторнуң оралакчыларының 35-24, 31-75, пропаганда килдизинин 31-75, харыысалгалыг секретарының 23-54, партийжи амыдырал килдизинин 37-13, культура килдизинин 23-54 көдээ ажылагый килдизинин 21-47, үлетпүр килдизинин 22-64, чагаа килдизинин 41-27, информация база совет тургузуг килдизинин 20-60, корректорларның 27-41, бухгалтериянын 50-22, солун келбейн барганда 32-75 телефонче долгаар.

Тираж 16026. ЧАГЫГ № 3882.

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садыының талазы-биле өргелелиниң типографиязы. (Кызыл, Шетинкин-Кравченко кудумчузу, бажын № 1).

ТС—01468.